

Kultur på et sølvfad

- en evaluering af projekt 'Kulturpakker' i Haderslev

af Eva Fock

Center for Kulturpolitiske Studier
IVA

2010

1. INDLEDNING.....	4
KULTURPAKKER I HADERSLEV	4
EVALUERINGENS FORMÅL OG FOKUS.....	4
2. KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER.....	7
PROJEKTETS FORMIDLINGSSTRUKTUR	7
FAGLIGT-PÆDAGOGISK UDBYTTET	10
KULTURPOLITISK BETYDNING	11
FREMTIDIGE MODELLER	11
ANBEFALINGER	12
3. HVAD ER KULTURPAKKER FOR BØRN?.....	13
FORMÅLET	13
AKTIVITETER	14
ANDRE 'KULTURPAKKER'	15
4. PROJEKTETS STYRING OG ØKONOMI	17
STYRING OG SAMARBEJDE	17
ØKONOMI.....	18
SYNLIGHED OG 'BRANDING'	20
5. EN NY STRUKTUR FOR FORMIDLING AF PROFESSIONEL KUNST I SKOLEN.....	21
DE CENTRALE AKTØRER	21
Kunstnerne	21
De tre kompetencecentre	22
Kommunen	23
Skolerne.....	24
TIMEGLASMODELLEN	27
Kommunikationskanalen.....	27
Kontaktlærerne	29
Netværksmøder	30
EN SAMLET PAKKE.....	31
Hvordan sammensættes 'pakkerne'?	32
6. PROFESSIONEL KUNST I SKOLEN.....	36
HVORFOR SKAL BØRN OPLEVE KUNST?	36
HVAD SIGER FOLKESKOLELOVEN?.....	38
DEN FAGLIGT-PÆDAGOGISKE FORANKRING	40
PÆDAGOGISK FORMIDLING	42
KULTURPAKKER I SKOLENS HVERDAG.....	43
LITTERATUR	45
BILAG 1 - OVERSICHT OVER DELTAGENDE KUNSTNERE.....	46
BILAG 2 - OVERSICHT OVER ÅRETS GANG 2009.....	47
BILAG 3 - OVERSICHT OVER AKTIVITETER	48
BILAG 4 – EVALUERINGSSPØRGSMÅL OM SKOLELEDERE.....	49
BILAG 5 – KONTAKTLÆRERBESVARELSER PÅ SPØRGESKEMA.....	50

FORORD

Da jeg var barn i 1950'erne, fik alle skolebørn i Københavns kommuneskoler et tilbud om at komme i teatret tre gange på en sæson. Det var i princippet "kultur for alle", men med visse modifikationer. For forældrene skulle betale et mindre beløb for at barnet kunne deltage. Det var ikke så dyrt, men ikke alle havde råd. Og der kunne være andre forhindringer. En pige i min klasse kunne ikke deltage, for hendes forældre ikke havde råd til forsåle hendes pæne sko. For man skulle have pæne sko på i teatret.

I selve teatret stod en ældre mand oppe ved scenen med en sort bog, og når han hævdede den, skulle der være ro. Hvad der skete, hvis man kom i den sorte bog, fandt vi aldrig ud af, men det virkede. Vi var helt stille. Ham kan jeg huske, men ikke en eneste af de sikkert udmærkede teaterforestillinger, jeg så.

Siden dengang er der sket meget inden for børnekulturpolitikken og i synet på mødet mellem børn og den professionelle kunst. Manden med den sorte bog er en saga blot. Men kulturstatistikken viser, at der stadig er mange børn, som ikke møder kunsten i deres hverdag. Her er skolen stadig det bedste sted at starte, hvis man vil give alle børn muligheden for at et møde ikke bare teater, men også dans og musik på et højt professionelt plan.

Dette sker i *Kulturpakker*, hvor Haderslevs skoler er blevet rammen om et pilotprojekt for udviklingen af en ny formidlingsmodel. Den skal sikre, at organiseringen af dette møde mellem den professionelle kunst og det enkelte barn foregår så gnidningsfrit som muligt, og at formidlingen forankres i skolernes hverdag. Projektet er støttet af *Statens Kunstråd* og sat i værk af *Levende Musik i Skolen*, *Teatercentrum* og *Dansens Hus*. Der er ingen tvivl om at projektet har været en umiddelbar succes. Som Ebbe Høyrup, leder af *LMS*, siger: "*Det er kulturlivets gave til skolerne*".

Skolerne i Haderslev har taget godt i mod denne gave, for som en skoleleder udtaler: "*Vi er stolte af vores kommunes valg. Det er et privilegium*". Tilbagemeldingerne fra de involverede lærere har også været næsten entydigt positive: "*Nye og gode oplevelser, engageret, fantasi, indlevelse, professionelt, fedt, sjovt, kvalitet, mangfoldighed, spændende, berigende, anderledes, et privilegium, øjenåbner, kreativt, underholdende, kulturdannelse, glæde*". Men de tilføjer samtidig: "*Tidskrævende, krævende og udfordrende*".

Denne evaluering, som er gennemført af musiketnolog Eva Fock for *Center for Kulturpolitiske Studier* ved *IVA*, zoomer nærmere ind på, hvordan selve organiseringen af *Kulturpakker* er foregået i det første år, og på det fagligt-pædagogiske udbytte af projektet. Dette sker med henblik på at kvalificere diskussionen om, hvordan dette kan ske mest hensigtsmæssigt, hvis alle skolebørn i Danmark på længere sigt skal få muligheden for møde professionel kunst i deres skolehverdag.

København, juni 2010

Dorte Skot-Hansen
Center for Kulturpolitiske Studier
Det Informationsvidenskabelige Akademi

1. Indledning

Kulturpakker i Haderslev

En kulturpakke er en kunstordning lidt i stil med skolernes mælke- eller frugtordninger. I stedet for 1 stk. frugt eller ¼ mælk om dagen hedder det bare 3 stk. kunst om året. I Haderslev kommune har alle skolebørn fra 0. til 10. klasse i skoleåret 2009-10 fået en 'kulturpakke' med én skolekoncert, én teaterforestilling og én danseforestilling om året.

Der har været professionelle kulturtilbud til skolebørnene i Haderslev før, men med pilotprojektet *Kulturpakker* er tilbuddet blevet udvidet. Samtidig er Haderslev blevet en pilotkommune for udviklingen af en ny formidlingsmodel.

Baggrunden er at de tre nationale kompetencecentre på børnekulturområdet *Levende Musik i Skolen*, *Teatercentrum* og *Dansens Hus* har sat sig for i samarbejde at undersøge:

*"... hvordan skolebørns mulighed for at møde en vifte af kunstarter kan optimeres og konsolideres. Vi ønsker i tæt samarbejde med udvalgte kommuner at udvikle en eksemplarisk model for formidling af kunst til børn og unge i deres skolehverdag."*¹

På modelniveau er dette søgt opnået ved at udvikle en enkel samarbejdsstruktur omkring de eksisterende strukturer, en model som løser en central formidlingsopgave og samtidig levner den fornødne plads til lokale forskelligheder. På idéniveau består opgaven i at etablere et samlet produkt, én pakke som kan rumme en mangfoldighed af kunstneriske udtryk.

Pilotprojektet, som er støttet af *Statens Kunstråd*, er to-årigt. I første sæson, dvs. skoleåret 2009-2010, gennemførtes projektet udelukkende i Haderslev Kommune. I skoleåret 2010-2011 indgår desuden Kalundborg kommune i projektet. Evalueringen omfatter kun erfaringerne fra det første år.

Evalueringens formål og fokus

Evalueringen her er en slags midtvejsevaluering, og så alligevel ikke. Den omfatter det første år af dette toårige projekt, men beslutninger om det andet år er taget længe inden rapporten er færdiggjort. Så rapporten vil ikke danne grundlag for justeringer i denne projektperiode. Forhåbentlig vil de kunne bruges i forhold til senere kulturpakkeprojekter.

Det overordnede formål med denne evaluering er at indsamle erfaringer og vurdere om den opstillede model for formidling af levende kunst i skolen opfylder fremtidige krav for en formidlingsstruktur, der samler kunstarterne og fokuserer på udviklingen af lokale netværk. I forlængelse heraf vurderes det fagligt-pædagogiske udbytte af inddragelsen af kunst og æstetiske processer, set i forhold til skolens hverdag.

¹ Projektbeskrivelse Kulturpakker for børn: 1-2.

For at løse opgaven indledes med en kort beskrivelse af aktiviteterne, suppleret med en kort introduktion til beslægtede projekter i Danmark og Norden. Her indplaceres projektet desuden kort i forhold til den aktuelle kulturpolitik.

Det første af de tre hovedkapitler omfatter en gennemgang af projektets styring og de centrale samarbejdsorganer omkring projektet. Her gennemgås også økonomien og nogle generelle kulturpolitiske overvejelser om synlighed og 'branding'.

Det andet hovedkapitel er en gennemgang af projektets centrale aktører, selve formidlingsmodellen og pakke-tænkningen. De konkrete erfaringer kombineres med kulturpolitiske vurderinger og refleksioner.

I det tredje hovedkapitel diskuteres professionel kunst i skolen, dels ud fra en overordnet kulturpolitisk tilgang, dels konkret i forhold til folkeskoleloven og de faktiske forhold i Haderslev – både i timerne og i skolens hverdag i øvrigt.

I løsningen af opgaven er der blevet fokuseret på organisation, forankring, samarbejde og fremtid. Spørgsmålene besvares i første omgang i evalueringens erfaringsopsamlende dele, men de har desuden dannet baggrund for en perspektivering af projektets fremtidige muligheder med forslag til eventuelle ændringer af modellens formidlingsstruktur.

Evalueringens metode

Den erfaringsopsamlende del af opgaven omfatter en kort beskrivelse af aktiviteterne, fulgt af en beskrivelse af projektets formål og dets placering i forhold til den aktuelle kulturpolitik. Erfaringsopsamlingen, både hvad angår modellen og det fagligt-pædagogiske udbytte, er primært baseret på en kombination af projektdokumentation og dataindsamling (både kvantitativ og kvalitativ) blandt repræsentanter for de forskellige aktører.

Som baggrund for vurderingerne i forhold til selve modeludviklingen suppleres det erfaringsopsamlende materiale med kulturpolitiske rapporter (herunder rapporter om lignende projekter i Danmark og der øvrige Norden), politiske handlingsplaner samt forskningsresultater fra det børnekultur-politiske område.

Til vurderingerne vedrørende den fagligt-pædagogiske forankring set i forhold til skolens hverdag suppleres det erfaringsopsamlende materiale med ministerielle love og fagplaner, kulturpolitiske rapporter samt forskningsresultater fra børnekulturområdet.

Arbejdet er gennemført i perioden august 2009 til juni 2010, fordelt over to arbejdsperioder. Fra august 2009 til april 2010 blev der gennemført en række besøg i Haderslev, bl.a. til projektets første aktivitetsdag. Evaluator deltog desuden i de to afholdte netværksmøder og de 4 afholdte arbejdsgruppemøder. Desuden gennemførtes interview med lederen af *Teatret Møllen*, leder for *LMS*, leder for *Teatercentrum*, dansekonsulent fra *Dansens Hus*, repræsentanter fra kompetencecentre, Haderslev kommune, Kulturpakkekoordinatoren og kontaktlærere fra udvalgte skoler. Udvælgelsen af skolerne blev gennemført i samarbejde med kommunekontakten og var begrundet i skolernes interne formidlingsmodel, så forskellige organisationsmodeller var repræsenteret.

I marts blev spørgeskemaundersøgelsen planlagt i samarbejde med arbejdsgruppens medlemmer. Kulturpakkekoordinatoren og kommunekontakten stod for udsendelse og indsamling af besvarelser i løbet af april. Der var mulighed for både elektronisk besvarelse og besvarelse i papirform. Der blev gennemført i alt to spørgeskemaundersøgelser, den ene til kontaktlærerne, den anden til skolelederne. 80% af lærerne returnerede deres besvarelser, 75% af lederne returnerede deres.

Den mere arbejdsintensive periode har været placeret i maj og juni 2010, ved projektets afslutning. Her er spørgeskemaerne blevet behandlet. Resultaterne derfra er blevet suppleret med opfølgende interview med de samme kontaktlærere som var interviewet i starten. Desuden blev repræsentanter for *Statens Kunstråd* og *Børnekulturens Netværk* interviewet.

Oversigt over interviewpersoner:

Fra Kompetencecentrene

Ebbe Høyrup, LMS

Henrik Køhler, Teatercentrum

Ulla Gad, Dansens Hus

Unne Loa Jensen, kulturpakkekoordinator, Dansens Hus

Fra Haderslev Kommune

Karl Erik Olesen, Skolechef

Jørn Mejer, Kulturchef

Majbritt Frødstrup, kommunekontakt, planlægningskonsulent i skoleafdelingen

Fra skolerne

Jette Lund, kontaktlærer Gram Skole

Anette Petersen, Morten Kanstrup og Johanne Jørgensen, kontaktlærere Hertug

Hans Skole

Helle Birgitte Johansen, kontaktlærer Skolen ved Stadion

Andre

Jakob Højgaard Jørgensen, administrativ leder af Teatret Møllen

Benedicte Helvad, sekretariatsleder for Børnekulturens Netværk

Vibeke Skov Larsen, specialkonsulent, Statens Kunstråds Sekretariat

2. Konklusioner og anbefalinger

Projektet *Kulturpakker* placerer sig midt mellem en række spændende kulturpolitiske diskussioner som vedrører pædagogisk-didaktiske overvejelser om æstetisk læring og forholdet mellem skole og kulturliv. Projektet placerer sig desuden mellem en lokal praksis og en national model.

På det overordnede niveau synes det som om projektet allerede efter ét år er en succes. De fem overordnede mål som opstilles i projektbeskrivelsen, er stort set blevet opfyldt:

- Alle Haderslevs skolebørn er rent faktisk blevet præsenteret for professionel kunst inden for de tre kunstarter - teater, musik og dans
- Der er sket en opkvalificering af de lokale netværk
- Projektet har været både overkommeligt og engagerende for kommunen og for skolerne
- Samarbejdet mellem de tre kompetencecentre er blevet styrket
- Kun det sidste mål, at det skulle styrke kunstnernes erfarings- og udviklingsmuligheder på tværs af kunstarterne, er endnu ikke blevet opfyldt

Denne evaluerings formål har dog ikke været at se på projektet som helhed, men primært at se nærmere på projektets formidlingsstruktur og dets faglig-pædagogiske forankring, og vurdere om modellen opfylder fremtidige krav til en formidlingsstruktur.

Projektets formidlingsstruktur

Styring

Styringen af *Kulturpakker* er placeret i en styregruppe der står for den overordnede etablering af projektet, og en arbejdsgruppe, der står for den organisatoriske og praktiske ledelse. Projektet har to hovedaktører:

- De tre kompetencecentre: *Levende Musik i Skolen*, *Dansens Hus* og *Teatercentrum*.
- Haderslev kommune med alle dens skoler

De tre kompetencecentre har været omdrejningspunkt i såvel styregruppen som i arbejdsgruppen. Inden for hvert deres kunstområde har disse centre bidraget med de nødvendige netværk og faglige kompetencer.

Den anden deltager i ledelsen er Haderslev kommune. I styregruppen har den været repræsenteret ved skolechefen, i arbejdsgruppen ved kommunekontakten. Samarbejdet mellem kommune og kompetencecentre har fungeret godt.

Den organisatoriske og praktiske styring af projektet har været effektiv. De nationale kompetencecentre har været med til at sikre en høj faglig kvalitet og sikre alle kunstarterne en ligelig repræsentation. Kommunen har bidraget med økonomi, engagement og lokale netværk.

Ud fra et udviklingsperspektiv (her er tale om et pilotprojekt) er der dog nogle potentialer som ikke er blevet udviklet og udnyttet til fulde. Trods den gode vilje har den daglige løsning af praktiske opgaver haft en tendens til at dominere beslutningerne. Den løbende erfaringsopsamling har været centreret om praktisk status, udarbejdelse af info- og følgematerialet, retningslinjer for kunstnerforplejning, udsendelse af materialer etc. Eftersom der her var tale om et pilotprojekt med henblik på afdækning af de bedste organisations- og samarbejdsformer, ville det have været oplagt at eksperimentere mere med forskellige løsningsmodeller undervejs. Kompetencecentrene har hver for sig været tilbøjelige til at gøre som de plejer.

Timeglasmodellen

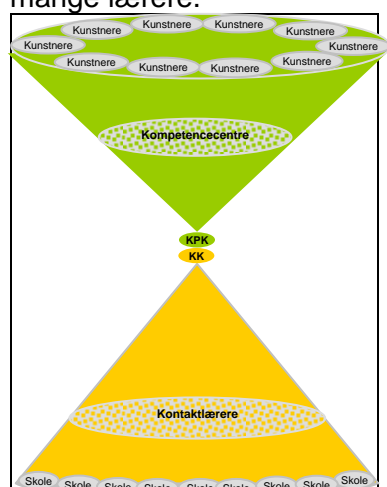
Det har været et bærende element i projektet at videreføre eksisterende strukturer i videst muligt omfang:

- De eksisterende strukturer omkring kompetencecentrene.
- LMS' eksisterende kontaktlærerfunktion på skolerne
- LMS' eksisterende områdekontakt
- Teatercentrums eksisterende samarbejde med Teatret Møllen

En sådan grunddrømme gør igangsættelsesarbejdet forholdsvis overskueligt, da der er solide strukturer at bygge på. Det forudsætter dog at de eksisterende aktører er med på ideen og går aktivt ind i arbejdet fra starten af.

Når så mange eksisterende strukturer videreføres, er der risiko for at 'business as usual' overtager. I Haderslev har de fleste aktører da også arbejdet som de plejer uden nogen nævneværdig idéudveksling med de øvrige aktører.

Der er stor forskel på hvordan formidlingen af de forskellige kunstarter er organiseret. Det betyder at der i den samlede model har skullet tages højde for ganske forskellige strukturer. For at kunne rumme forskellighederne blandt de etablerede aktører, er projektets formidlingsstruktur blevet opbygget ud fra en 'timeglasmodel' (se Figur 1). Udfordringen har været at forbinde de eksisterende aktører: de tre kompetencecentre som står for udvælgelsen og formidlingen af de mange involverede kunstnere, og kontaktlærerne som står for formidlingen til skolernes mange lærere.

Figur 1 – Timeglasmodellen. Se modellen i fuld størrelse s. 27

Som forbindelse mellem de to niveauer er der blevet etableret en ny kommunikationskanal, projektets 'livsnerve', hvor de administrative opgaver løses. Kommunikationskanalen er delt i to, med en koordinator fra kunstsiden som koordinerer kompetencecentrenes aktiviteter, og en kommunekontakt som sikrer kommunikationen til skolerne. Det er afgørende for hele projektet at kommunikationen mellem disse to nøglepersoner fungerer, at der er en klar arbejdsdeling mellem dem, og at de har gode kontakter i forhold til hvert deres bagland. Denne struktur har fungeret upåklageligt i Haderslev.

Modellen med den snævre kommunikationskanal har vist sig effektiv for alle involverede og vil i fremtiden gøre det lettere at overføre modellen til andre kommuner og kunstarter. Adskillelsen mellem et fagligt niveau (kompetencecentre og kontaktlærere) som tager sig af indhold, og et administrativt niveau (Kulturpakkekoordinatoren og kommunekontakten) som tager sig af koordination, har skabt en god arbejdsdeling.

Todelingen af kommunikationen, med to forskellige ansvarsområder, skaber klarhed for de mange samarbejdspartnere. Desuden er kommunikationskanalen en effektiv måde at sikre at pakken formidles som en pakke samt at den praktiske koordination fungerer.

Kontakten til skolerne er blevet sikret gennem en kontaktlærerordning hvor en enkelt eller et par lærere udpeges til at være lærernes talerør opad i systemet, projektets ambassadør ud i skolerne og praktiske grise i forbindelse med kunsternes besøg på skolerne. Denne ordning fungerede allerede for musikens vedkommende, men den er i Haderslev blevet udvidet til også at omfatte de øvrige udtryksformer. Med udvidelsen af kontaktlærerordningen fra én *LMS*-kontakt på musikområdet til dækningen af tre kunstarter, har det vist sig at fagkompetente kontaktlærere giver projektet de bedste vilkår i forholdet til både vejledning af kollegerne og den faglige forankring. En kontaktlærer vil ikke altid være tilstrækkelig til at sikre faglig kompetence og engagement.

Skolerne har taget godt mod projektet og mod de udfordringer som projektet bringer med sig. Kontaktlærerne har været et stort aktiv for projektet og gjort en enorm indsats i dette første forsøgsår.

For at styrke det fælles ejerskab for projektet på skolerne, og for at øge forståelsen blandt de øvrige lærere for de faglige potentialer med aktiviteterne, vil det være gavnligt at lade flere lærere opleve forestillingerne og deltage i lærerworkshoppene. Desuden vil mere aktivt involverede skoleledere og ledelser styrke projektet.

For at inspirere til erfaringsudveksling mellem kontaktlærerne og for at opkvalificere dem fagligt, er der blevet afholdt to netværksmøder. Her har lærerne udvekslet erfaringer indbyrdes, de har fået svar på spørgsmål og *Kulturpakke*ledelsen har introduceret projektet. Desuden har der været et aktivitetspunkt på dagsordenen, hvor lærerne har fået smagsprøver på hvordan dans, musik og drama kan bruges i undervisningen. Disse møder har haft stor betydning for kontaktlærerne, ikke mindst den faglige opkvalificering har gjort indtryk. De har desuden været vigtige for etableringen af den fælles pakkebevidsthed. Derimod har netværksmøderne ikke genereret noget øget netværk mellem kommunens skoler. Ved en styrkelse af et sådant netværk på tværs af kommunens skoler kunne

der måske i fremtiden komme mere fokus på de faglige diskussioner vedrørende æstetiske læringsprocesser, altså en lokal efteruddannelse.

Det har vist sig at være en stor gevinst for både skolerne og kulturlivet at formidle kunsten i pakkeform til skolerne. Haderslev havde allerede musik og teater på programmet, så her er det kun dansen som har oplevet fordelene af at blive 'trukket med' i en pakkeordning. Men med én kommunikationskanal blev det lettere og mere overskueligt for både skoler og kompetencecentre. I fremtiden vil det være oplagt at udvide projektet til at omfatte flere kunstarter.

Sammensætningen af pakkerne, hele strukturen omkring udvælgelsen, har bygget videre på den eksisterende struktur, nemlig kompetencecentrene (eller de fagfolk som varetager den opgave på deres vegne), udvidet med et fordelingsmøde for skolernes kontaktlærere, et særligt netværksmøde. Der har for alle tre kunstarters vedkommende været tale om en kombineret 'top-down' og 'bottom-up' model som kombinerer en overordnet kvalitetssikring med lokale ønsker. Her er tale om en balance mellem et 'lokalt ejerskab' (med en vis valgfrihed/ansvar) og en effektivitet (set fra organisationernes side). Denne kombination har skabt stor tilfredshed fra skolernes side.

Fagligt-pædagogisk udbytte

Et par diskussioner går igen, når kunst- og skoleverdenen mødes i skolen. En af dem omhandler forankringen i forhold til fag og fagplaner. Skal kunsten indtænkes og forklares i undervisningen, eller skal den have lov til at stå for sig selv som oplevelser børnene 'bare' får med sig videre? De tre kompetencecentre repræsenterer forskellige holdninger på dette ganske principielle spørgsmål, ligesom lærerne ser forskelligt på det. Nogle ønsker en stærk forankring i opdragelse og uddannelse, med afsæt i fagformål, slutmål, trinmål, læseplaner og undervisningsvejledninger (her samlet betegnet fagplaner), andre prioriterer i højere grad den kunstneriske oplevelsesdimension.

Virkeligheden er dog ikke helt så sort-hvid. Ikke al pædagogisk formidling behøver kvæle oplevelsesdimensionen. I forhold til fagplaner kan det være nyttigt at huske på at de ikke kun står for krav men også byder på en række muligheder for lærerne. Fagplanerne behøver ikke være styrende for de kunstneriske aktiviteter, de kan hjælpe lærerne, kompetencecentrene og kommunen. De kan anviser nogle inspirerende retninger for formidlingsformer og de pædagogiske materialer, og de kan levere legitimering for at bruge tid og penge på professionel kunst, også i skolen.

Aktiviteterne er især forankret i de fag som direkte fremhæver den pågældende kunstart i fagplanerne. En vej til en bredere forankring af kunsten i skolen kan omfatte en udvidet inddragelse af kunsten ud over de mest oplagte fagrammer, som afsæt for både æstetisk refleksion og kreative aktiviteter. De tre kompetencecentre repræsenterer, med hver deres tilgang til undervisningsmidler, en varieret vifte af eksempler på tilgange til æstetisk læring. Her vil de i højere grad kunne udnytte en faglig udveksling.

Der er fortsat brug for at udvikle og diskutere den kunstnerisk-æstetiske dimension i skolen, både i og uden for fagene. For at styrke dette arbejde, og for at engagere flere lærere i dette arbejde, vil det være en fordel hvis langt flere lærere

deltager i aktiviteterne, oplever forestillingerne sammen med eleverne og får lejlighed til at deltage i workshops.

Kulturpolitisk betydning

Projektet indskriver sig i flere centrale kulturpolitiske diskussioner. Helt overordnet kan det ses som et bud på at opfylde Kulturministeriets 'Kultur for alle'-program. Her nås et udkantsområde, det omfatter børn og unge og der indgår flere forskellige kunstarter. *Kulturpakker* er desuden tænkt ind i tre af *Statens Kunstråds* indsatsområder: 'Kunsten og kommunerne', 'øget koordinering på området' og 'børn og unges møde med kunst'.

Selvom der er tale om et projekt i skolen, er det fra Kulturministeriet at både inspirationen og økonomien til denne form for udvikling af de æstetiske læringsprocesser kommer. I Haderslev er projektet placeret i skoleforvaltningen, som med dette projekt nærmest har overtaget børnekulturen fra kulturforvaltningen. Der er tale om et tæt samarbejde og arbejdsdeling mellem de to forvaltninger.

Et øget engagement fra Undervisningsministeriets side og et styrket samarbejde mellem Undervisnings- og Kulturministeriet på dette område, i stil med det vi i Haderslev ser mellem skole- og kulturforvaltningerne, vil kunne styrke denne type projekter på landsplan.

Selvom kommunen er vældig tilfreds med projektet, er det kun i meget beskedent omfang blevet synliggjort i kommunen og på skolerne. Det er bemærkelsesværdigt i en tid hvor synliggørelse og 'branding' generelt tillægges stor betydning. En øget synliggørelse vil kunne legitimere projektet i forhold til forældrene og dermed skatteyderne, og den kan være med til at vække erhvervslivets interesse.

Fremtidige modeller

Samlet set må det konkluderes at der er tale om en generel model som vil kunne overføres til andre kommuner, men det er vigtigt kun at se den som en overordnet model som skal give plads til lokale forskelle.

Med Haderslev som eksempelkommune kan det dog være svært at udlede nogle generelle konklusioner om modellen. Netop Haderslev kommune er nemlig på mange måder eksemplarisk på børnekulturområdet:

- Både skole- og kulturforvaltningen har været involveret
- En stor del af børnekulturelle aktiviteter var allerede etableret i kommunens budget
- Der er en stærkt tradition for børnekultur i kommunen.

Hvad angår den faglige forankring af projektet er det ikke realistisk at aflæse egentlige effekter efter mindre end et år. Lærerne har ikke haft mulighed for at implementere deres erfaringer fra det første år, herunder fra workshoppen.

Hvis projektet på længere sigt skal være andet og mere end afprøvning af en bestemt model, vil det være nødvendigt også at udarbejde nogle mere overordnede målsætninger eller succeskriterier som direkte kvalificerer sammensætningen af pakken.

Skal *Kulturpakker* udvides til at omfatte hele landet vil det medføre en væsentlig forandring af timeglasmodellen som den er præsenteret her. I Haderslev har der været en todelt smal kommunikationsmodel, med én person fra både kunstsiden og skolesiden. Som landsdækkende model vil der blive tale om et langt større antal kommunecontakter. Hvorvidt regionerne vil kunne gå ind og løse denne opgave med regionale kontaktpersoner, vil afhænge af regionernes engagement i skole og kultur i fremtiden.

Anbefalinger

Det kan anbefales at:

- at basere samarbejdet på eksisterende strukturer
- at videreføre timeglasmodellen med en smal entydig kommunikationskanal
- at etablere projektet i et samarbejde mellem skole- og kulturforvaltninger
- at styrke samarbejdet mellem kompetencecentre, ikke mindst med henblik på erfaringsudveksling og nytænkning på tværs
- at fastholde det tosidede kvalitetskrav til kunstnerne, både kunstnerisk kvalitet og formidlingskvalitet
- at opstille indholdsbaseede mål for projektet, ikke kun organisatoriske mål
- at fortsætte med kompetenceudviklingen af kontaktlærerne gennem netværksmøder, inkl. inddragelse af workshop-elementer
- at arbejde med fagkompetente kontaktlærere på skolerne
- at prioritere flere læreres deltagelse i både forestillinger og workshops
- at arbejde videre med udviklingen af æstetiske læreprocesser, både i skolerne (efteruddannelse) og i forbindelse med uddannelsen af kommende lærere

Man kan i fremtiden overveje:

- at inddrage flere kunstarter
- at indskrive projektet i den kommunale kulturaftale
- at indtænke Huskunstnerordningen i projektet
- at inddrage ensembler som modtager støtte direkte fra musik-/teaterloven i ordningen.

3. Hvad er *Kulturpakker* i Haderslev?

Formålet

I foråret 2009 gav *Statens Kunstråd* med deres bevillingstilsagn startskuddet til det toårige pilotprojekt *Kulturpakker*. Der er tale om et pilotprojekt med det overordnede formål:

"...at undersøge, hvordan skolebørns mulighed for at møde en vifte af kunstarter kan optimeres og konsolideres.

Vi ønsker i tæt samarbejde med udvalgte kommuner at udvikle en eksemplarisk model for formidling af kunst til børn og unge i deres skolehverdag. Med udgangspunkt i vores erfaringer med allerede eksisterende formidlingsstrukturer ønsker vi at udvikle og afprøve en formidlingsstruktur, som samler kunstarterne og som fokuserer på udvikling af de lokale netværk.

Kulturpakker for børn skal:

- sikre, at alle skolebørn i kommunen hvert skoleår præsenteres for professionel musik, teater og dans
- udvikle og opkvalificere lokale netværk af en kommunekontakt og en kontaktperson fra hver skole
- være et overkommeligt, men engagerende tilbud for kommune og skole
- styrke det konkrete samarbejde mellem de tre kompetencecentre
- styrke kunstnernes erfarings- og udviklingsmuligheder på tværs af kunstarterne²

Projektet passer især ind i tre af *Kunstrådets* indsatsområder, som de formuleres i *Kunstrådets 'Handlingsplan 2007-2011'*:

Kunsten og kommunerne:

"Kunstrådet ønsker at bakke op om den lokale kunstpolitiske indsats, hvor denne har fokus på udvikling, kvalitet og mangfoldighed.

Kunstrådet vil så vidt muligt medfinansiere konkrete initiativer, der opstår i rådets funktionsperiode som følge af dialogen mellem rådet og kommunerne. Initiativerne skal fungere som modeller og fyrtårne til inspiration for fremme af kunsten i kommunerne."³

Øget koordinering på området:

"Kunstrådet vil også animere større aktører på feltet til at samarbejde for at sikre en bedre udnyttelse af ressourcerne og imødekomme brugernes behov for et mere koordineret tilbud af aktiviteter; eventuelt i form af "pakker" indeholdende flere kunstarter."⁴

² Projektbeskrivelse Kulturpakker for børn!: 1-2.

³ Kunstrådets Handlingsplan 2007-2011: 6.

⁴ Kunstrådets Handlingsplan 2007-2011: 9.

Børn og unges møde med kunst:

"Kunstrådet støtter gennem udvalgene i vid udstrækning produktion og formidling af kunst, der er rettet direkte mod børn og unge. Det drejer sig bl.a. om børneteater, dans, skolekoncerter og børnelitteratur.(...)

Kunstrådet lægger i den sammenhæng vægt på, at kunst produceres og formidles professionelt til børn og unge på deres præmisser.⁵

Modeller som kan 'fremme kunsten i kommunerne', aktiviteter som 'stimulerer samarbejde og pakketækning' samt projekter som støtter 'børn og unges møde med professionel kunst', det er de tre hovedhjørnesten i *Kulturpakker*. Projektet er blevet til i samarbejde med de tre nationale kunstneriske kompetencecentre:

- *Dansens Hus (DH)*, som formidler moderne dans til børn og unge både i og uden for skolen
- *Levende Musik i Skolen (LMS)*, som formidler skolekoncerter
- *Teatercentrum (TC)*, som arrangerer en årlig børneteaterfestival og formidler børneteater både i og uden for skolen

Oprindeligt var centrene hver for sig i dialog med *Kunstrådet* om deres egne tiltag. *DH* var inspireret af *LMS'* struktur og arbejdsform, men der var ikke noget konkret projektsamarbejde på tværs, og slet ikke med *Teatercentrum*. Incitamentet til at udvikle et fælles samarbejdsprojekt centrene imellem kom fra *Kunstrådet*.

Projektet var fra starten toårigt, men med en revurdering fra *Kunstrådet* efter det første år. Todelingen skyldtes et ønske om at sikre at samarbejdet mellem kompetencecentre var ligeværdigt.

I den oprindelige *Kulturpakke*-plan skulle projektet afprøves samtidigt i to pilotkommuner, men det måtte opgives af praktiske årsager. I stedet startede man med en enkelt kommune, Haderslev. I projektets anden sæson er også Kalundborg kommune kommet med.

Valget af Haderslev byggede på at der her fandtes en stærk tradition for støtte til (børne)kultur, en økonomisk velvilje og de fornødne ildsjæle til at tage de indledende beslutninger hurtigt. Kommunen har været med i *Musik i Tide* i flere år og har selv udviklet en stærk børneteatertradition omkring det lokale *Teater Møllen*. Fra 2001 og frem til strukturreformen i 2007 dannede kommunen ramme om projektet *Kulturrygsækken*, hvor alle skoleelever blev introduceret til kulturlivet gennem professionelle kunstoplevelser (kultur for børn).

Aktiviteter

Kulturpakker er et pilotprojekt hvor alle skolebørn i Haderslev kommune tilbydes én skolekoncert, én danseforestilling (inkl. en workshop for 0-6. klasse) og en teaterforestilling pr. skoleår. I løbet af skoleåret 2009-2010 kom i alt 6 dansekompanier ud til skolerne med i alt 126 forestillinger, 13 orkestre turnerede på skolerne med i alt 52 koncerter og 17 teatre præsenterede i alt 84 forestillinger. Aktiviteterne er alle aldersbestemte, målrettet mod hhv. indskoling, mellemtrinnet og udskoling.

⁵ Kunstrådets Handlingsplan 2007-2011: 8.

Danseaktiviteterne for 0. til 6.klassetrin har omfattet både en elev-workshop og en forestilling. For de ældre elever har der kun været en forestilling. Disse arrangementer er blevet gennemført på hhv. UC Syd's festsal i Haderslev og på Tørring Mølle ved Vojens. I forbindelse med danseaktiviteterne er der blevet arrangeret fire lærer-workshopper som introduktion til moderne dans og til hvordan den evt. kan bruges på skolerne.

Skolekoncerterne følger LMS' traditionelle *Musik i Tide*-model, hvor skolerne først får tilsendt forslag til undervisningsaktiviteter (enten som forberedelse eller efterbehandling). Dernæst får skolerne koncertbesøg af musikgrupperne. Ofte vil elever fra forskellige skoler samles ét sted til koncert.

Teaterforestillingerne har ligeledes fulgt det traditionelle mønster for *Teatret Møllens* aktiviteter i Haderslev. En del af forestillingerne er blevet gennemført i *Teatret Møllens* sal, andre i *Kulturhus Harmonien* (også Haderslev) eller på skoler med egnede sceneforhold.

I alt 6185 børn og unge fra 0. til 10. klasse på 25 skoler har nydt godt af disse tilbud.

Dans	6	126
Musik	13	46
Teater	17	84
Antal involverede ensembler	36	
Arrangementer i alt		256
Antal elever		6185

Kulturpakker synliggøres via en hjemmeside, www.kulturpakker.dk. Her kan interesserede finde information om de ensembler som deltager, arrangementsplan, baggrundsinformation og inspirationsmateriale.

Undervisningsmaterialet varierer fra arrangement til arrangement og fra ensemble til ensemble. Nogle har udarbejdet en introduktion til forestillingen, opgaver til klassen, ting de selv vil prøve kræfter med. Andre tilbyder materiale til efterbearbejdning. Endnu andre fravælger undervisningsmaterialer.

Andre 'kulturpakker'

Der tilbydes kulturpakke-lignende projekter til børn og unge flere steder i landet. I *Kulturboomerang* i Odsherred arbejdes der med henblik på at synliggøre de kulturelle tilbud mere og at engagere også kommende generationer. I Varde tilbydes professionelle kunstneriske møder i stil med Haderslev-projektet⁷. Disse projektet støttes af Børnekulturens Netværk, som del af modelforsøgskommunerne⁸. I bl.a. Gentofte omfatter *Kulturpakker* tilbud om kreative undervisningsforløb i skoler og daginstitutioner med professionelle kunstnere ved roret - i samarbejde med den

⁶ En detaljeret oversigt aktiviteterne findes i bilag 1, 2 og 3.

⁷ Læs mere i kommunens folder: 'Vardes kulturelle rygsæk'.

⁸ Børnekultur i kommunen, 2009.

lokale kulturskole og *Huskunstnerordningen*⁹. Disse forskellige projekter rummer både eksempler på kultur *for* børn og kultur *med* børn.

Inspirationen til de danske 'kulturpakke'-projekter kommer bl.a. fra det norske projekt *Den kulturelle skolesekken* som siden 2001 har bragt professionel kunstoplevelser ud til skolebørn i hele Norge. De tre centrale mål for det norske projekt er:

- at medvirke til at eleverne i grundskolen lettere får et professionelt kulturtilbud
- at eleverne lettere får adgang til, gør sig bekendt med og får et positivt forhold til varierede kunst- og kulturudtryk
- at udvikle en helhedsorienteret og bevidst inddragelse af kunstneriske og kulturelle udtryk i realiseringen af skolens læringsmål.¹⁰

Sammenholder vi disse mål med overvejelserne bag *Kulturpakker*, genfindes kun ønsket om at skolebørn skal have professionelle kunstneriske tilbud. Hverken overvejelserne om mangfoldighed eller en bevidst inddragelse i skolen er eksplisit med i det danske projekt. Først til allersidst i antydningen fremtidsperspektiver indskrives mangfoldighed i *Kulturpakkens* projektbeskrivelse:

"Kunsten skal derud hvor mennesker lever, og hvor meninger skabes, fordi den kan vise, at verden er mangfoldig, underlig og forunderlig. Kunst til børn og unge kan tage dem alvorligt lige dér, hvor de er midt i deres eget liv og udfordre deres engagement og initiativ."

⁹ Læs mere i kommunens folder: 'Kulturpakker 2010-2011'.

¹⁰ Ifølge St.meld.. nr. 38 (2002-2003). Læs om projektet <http://www.denkulturelleskolesekken.no>.

4. Projektets styring og økonomi

Styring og samarbejde

Kulturpakker har som sit erklærede formål at udvikle en formidlingsstruktur med afsæt i eksisterende strukturer, hvor en lang række aktører med meget forskellige traditioner skal samarbejde. I en sådan situation er det nødvendigt med en effektiv styring i forhold til ansvar, beslutninger og til fordeling og løsning af arbejdsopgaver. Organisatorisk er der udviklet to samarbejdsorganer til at løse disse opgaver:

Styregruppen er projekt-'ejer'. Den består af lederne for de tre kompetencecentre (i praksis er det dog ikke altid lederen for *Dansens Hus*, men den involverede dansekonulent som har deltaget) samt den relevante chef i kommunen (konkret har det været skolechefen i Haderslev kommune). Styregruppen har bl.a. taget sig af forhandlingerne med *Statens Kunstråd* og været idéforum i den indledende fase.

Arbejdsgruppen er den organisatoriske og praktiske ledelse. Den består af repræsentanter fra de tre kompetencecentre, kulturpakkekoordinatoren og kommunekontakten. I perioder har også en kontaktperson fra *Teatret Møllen* deltaget. Arbejdsgruppen har stået bag netværksseminarer, fordelingsmøde og evalueringsskema (i samarbejde med evaluator). Den har desuden dannet ramme om planlægning, koordination, erfaringsudveksling og –opsamling.

Hvad angår styringen af projektet har styre- og arbejdsgruppen fungeret effektivt. Der er i alle tre kompetencecentre en stor professionalisme og erfaring med problemløsning. Selvom de tre organisationer har ganske forskellige strukturer og arbejdsformer, har de kærligheden til børnekulturen og til børns møde med den professionelle kunst som fælles omdrejningspunkt, kombineret med en høj grad af engagement. Dette forhold har skabt en vilje til at søge løsninger, når det var nødvendigt.

Med pilotprojektet var det tanken at også de tre kompetencecentre skulle inspireres af hinanden i deres arbejde. De kendte hinanden lidt i forvejen gennem samarbejdet i *Fagligt Forum for Børnekultur*, et fagligt netværk af landsdækkende institutioner og foreninger, som beskæftiger sig med formidlingen af professionel kunst for børn og unge. Det intensive samarbejdet omkring *Kulturpakkerne* gav centrene en øget indsigt i hinandens arbejde, arbejdsformer og værdier. Ikke mindst hos *Teatercentrum*, hvor der bl.a. ikke hidtil har været nogen tradition for at gå ind i udvælgelses- eller udviklingsprocessen, udtrykkes en bevidsthed om at noget skal forandres. Lederen formulerer nogle af de overvejelser som følger med en sådan proces, når man går:

"...fra festivalarrangør hen mod at være kompetencecenter. (...) TC har bevæget sig fra at være et vedhæng til producenterne og et vedhæng til myndighederne - til at være en selvstændig organisation som har tråde ind i producenterne og tråde ind i myndighederne (under Kunstrådet). Endnu har de ikke tråde ind hos brugere, men det kan komme".

Fordi kompetencecentre alle tre har formidlingen af professionel kunst til børn som formål, har de en lang række fælles vilkår, mål og udfordringer. Forpligtende

samarbejder, som de ses i styre- og arbejdsgruppen, tydeliggør de interessante forskelle, både med hensyn til de organisatoriske/strukturelle forhold og de som omhandler vilkår og værdier. Men fordi der i projektets formål har været fokus på udvikling af en sikker struktur, er rutiner kommet til at dominere over nytænkning: Når det skal overvejes hvordan man kan skære i projektet hvis der ikke er penge nok, har styregruppen været tilbøjelig til at gøre som den plejer. Det blev besluttet at fjerne aktiviteter i udskolingen, noget af det som netop er nyt ved projektet, frem for at eksperimentere med andre løsninger. Ligeledes blev det besluttet at gøre lærer-workshoppen frivillig for lærerne, som følge af kritikken fra visse lærere, selvom netop den del er et eksempel på en metodisk nytænkning som har brug for en forsøgsramme hvor man kan appellere til afprøvning af nye ideer.

Som udviklingsforum har arbejds- og styregruppen nogle potentialer som ikke er blevet udviklet og udnyttet til fulde. Trods den gode vilje har praktiske opgaver haft en tendens til at dominere beslutningerne. Den løbende erfaringsopsamling har været centreret om praktiske opgaver, udarbejdelse af info- og følgematerialet, retningslinjer for kunstnerforplejning, udsendelse af materialer etc.

- Samarbejdet mellem kompetencecentrene skaber et effektivt omdrejningspunkt for styringen af projektet.
- Mere indholds- eller udviklingsorienterede formål vil kunne styrke indholds- og udviklingsperspektivet i styre- og arbejdsgruppens arbejde.

Økonomi

Tabel - De økonomiske nøgletal for Kulturpakker 2009-2010	
Haderslev Kommune Musik i Tide	195.300 kr.
Haderslev Kommune Teaterudgift	277.200 kr.
Dansens Hus	253.000 kr.
LMS	200.000 kr.
Refusion vedr. teater og danseforestillinger	367.200 kr.
Kunstrådet - projektstøtte	500.000 kr.
LMS, TC, DH indskyder generelt	60.000 kr.
Finansiering i alt	1.852.700 kr.

Kulturpakker bygger økonomisk på en kombination af statslige og kommunale midler:

Staten...

- bidrager med projektstøtte fra *Statens Kunstråd*, midler som skal hjælpe projektet gennem den ressourcekrævende startperiode
- støtter de tre kompetencecentre økonomisk
- bidrager gennem refusionsordningen, hvor staten støtter børneteaterforestillinger med 50% af omkostningerne

Kommunen...

- bidrager direkte til projektet med 75 kr. pr elev, den fastlagte brugerbetaling i første sæson

- bidrager med den eksisterende bevilling til *Musik i Tide* og med 50% til børneteaterordningen
- bidrager med løn til en kommunal koordinator

I ansøgningen til *Kunstrådet* lægges der an til at projektet efter de to pilot-år skal kunne forankres i kommunerne over hele landet. Af uddybningen til ansøgningen fremgår det at denne forankring skal bygge på en fælles statslig-kommunal/lokal finansiering (50-50). Både Haderslev kommune og skolerne i området vurderer at projektet vil have svært ved at overleve ud over pilotperioden, hvis projektet på længere sigt forudsætter store merbevillinger for skoler eller kommune, da disse penge ikke findes i deres budgetterne.

Der var allerede i forvejen afsat midler i Haderslev kommune til både musik- og teaterdelen, og kommunen har været privilegeret ved at have fået plads i *Musik i Tide*-ordningen, så der har reelt kun skulle findes en nyfinansiering af dansedelen. I følge kommunens kulturchef er det en stor fordel at musik- og teaterordningen allerede er indarbejdet i kommunens budget, så dem ikke skal overvejes som 'ekstra-initiativer' hvert år:

"Det skal lægges ind i budgettet, det skal blive en selvfølge, en holdning. Ligesom Teatret Møllen, det diskuteres ikke længere, det skal bare være der. Der er flere midler til drift end til udvikling, så jo hurtigere et projekt kan flytte fra status af udviklingsprojekt til at være en selvfølge, desto bedre bliver dets chancer for at overleve".

Betydningen af det kommunale engagement understreges af *Børnekulturens Netværk*, som har lange erfaringer med samarbejder mellem stat og kommune:

"Uden meget store statsbevillinger kan man ikke gennemtvinge modellen. De midler er der ikke. Med de konkrete vilkår er det nødvendigt at tænde kommunerne."

Fra *Kunstrådet* forklares det at der er tale om tidsbegrænsede udviklingsmidler, med henblik på at der derefter skal findes en alternativ finansieringsplan. I følge *Kunstrådet* betragtes det som tvivlsomt, set i lyset af de politiske prioriteringer på nuværende tidspunkt, at der skulle være mulighed for at sikre en statslig etablering af projektet efter 2011. Det er regeringens holdning at overlade det til kommunerne at løfte økonomien for denne type projekter.

Flere af kontaktlærerne understreger statens interesse og ansvar: *"Staten burde bare finansiere det, det er en vigtig opgave for skolen at blive bevidstgjort om det. Kun få procent oplever kunst uden for skolen"*. En anden kontaktlærer udtalte: *"Det er i statens og samfundets interesse at børnene får disse oplevelser med."*

Det er en stor fordel i startfasen når en del af økonomien på forhånd er indarbejdet i budgetlagt. Skal et projekt som dette fuldfinansieres af nye projektmidler, vil opgaven var langt mere uoverskueligt. Der vil være brug for mange flere LMS-midler og midler til refusionsordningen, hvis ordningen skal kunne omfatte alle landets skoler.

- Kommunens forholdsvis mange budgetterede midler til etablering af børnekulturen har været en styrke for projektet.

- Hvis nye kommuner skal med i pakken vil der være brug for flere statslige støttemidler, enten direkte til projektet eller indirekte via LMS og refusionsordningen.
- Man kan overveje at lade denne type projekter indgå i kommunale kulturaftaler, for på den måde at tilføre midler.

Synlighed og 'branding'

Med det stigende fokus på en instrumentaliserings af kulturlivet, hvor kulturlivet skal være målbart til gavn for noget og hvor økonomi og synlighed indgår som legitimering af prioriteringerne, er det oplagt at se et projekt som *Kulturpakker* som en mulighed for synliggørelse og 'branding' for både kommune og skoler.

Kommunen har omtalt projektet på deres hjemmeside, men kun i forbindelse med projektets start. Lokale medier (aviserne *Jyske Vestkysten* og *Haderslev Ugeblad* samt *Radio Morn*) har haft omtale af projektet, typisk i forbindelse med underskrivelse af aftalen, ved projektets start og evt. ved bemærkelsesværdige arrangementer. Skolechefen har dog bevidst valgt at nedtone 'branding'-aspektet:

"Kulturafdelingen har en 'branding'-tankegang som handler om talentudvikling og fødekæde. Skoleafdelingen har en humanistisk dannelsesstrategi. (...) Det handler ikke om 'branding' af kommunen men om en udviklingskraft af mennesket. Vi skal røres!"

På en forespørgsel til skolelederne på de involverede skoler om der har været reaktioner fra omverdenen, har halvdelen svaret negativt og de få positive meldinger stammer fra forældre i skolebestyrelse. En lignende forespørgsel til skolernes kontaktlærere bekræfter dette billede. Også her svarer ca. halvdelen negativt. Kun én enkelt skole har haft medieomtale. 1/3 af skolerne har synliggjort projektet på deres hjemmeside.

Selvom det på mange måder kan ses som tiltalende at projektet ikke kun igangsættes med henblik på synliggørelse og 'branding', skal disse kræfter ikke undervurderes. Der kan ligge et stort potentiale her, når det drejer sig om legitimering af brug af skattekrone, hvis projektet synliggøres overfor lokalområde og forældre. Hvis erhvervslivet på længere sigt skal mere ind som sponsor, vil det også være nødvendigt med en stærkere synliggørelse af projektet.

- *Kulturpakker* synliggøres kun i beskedent omfang af kommunen og skolerne.
- En øget synliggørelse vil legitimere projektet i forhold til forældrene og dermed skatteyderne.
- En øget synliggørelse af projektet vil kunne vække erhvervslivets interesse.

5. En ny struktur for formidling af professionel kunst i skolen

Kulturpakkerne – formidlingen af de 256 koncerter og forestillinger til 6185 børn i Haderslev – byder på en stor praktisk udfordring. Det er en omfattende aktivitet som i sig selv kræver grundig planlægning.

Initiativtagerne ønskede, i tæt samarbejde med Haderslev kommune, at udvikle en eksemplarisk model for formidling af kunst til børn og unge i deres skolehverdag. I denne model skulle der tages udgangspunkt i erfaringerne med allerede eksisterende formidlingsstrukturer og lokale netværk. Der skulle til lejligheden udvikles og afprøves en formidlingsstruktur som samlede kunstarterne

Da det fra starten af har været tanken at denne model skulle kunne kopieres i andre kommuner i fremtiden, er valget af model faldet på en ganske enkel struktur hvor de eksisterende aktører bindes sammen af nye koordinerende funktioner, netværk og samarbejdsorganer. Der er fire centrale aktører i projektet.

De centrale aktører

Kunstnerne

Kunstnerne danner udgangspunkt for *Kulturpakkerne*s aktiviteter, de udgør den ene halvdel af de professionelle kunstneriske møder som er hele projektets omdrejningspunkt (børnene udgør den anden halvdel), rammen for de magiske øjeblikke som det hele handler om. Kunstnerne kommer fra hele landet, udvalgt blandt de mange professionelle freelance-kunstnere og ensembler som fungerer inden for de tre kunstarter: dans, musik og teater¹¹.

Kunstnerne udvikler deres produktioner målrettet til børn og unge, ofte med skolen som planlagt ramme. En del vælger at supplere forestillingerne med et pædagogisk følgemateriale, andre nøjes med et introduktionsmateriale om ensemblet eller produktioner.

Både den kunstneriske kvalitet OG formidlingsevnen tillægges helt afgørende betydning, både af kontaktlærerne og de kunstneriske organisationer. Som en lærer udtalte: "*Det er helt afgørende at det er dygtige udøvende og at de er gode til at formidle*". Alle er enige om at dette tosidede kvalitetskrav er en forudsætning. På den baggrund er det positivt at erfare de meget tilfredse tilbagemeldinger fra kontaktlærerne. Der er stor ros til kunstnerne, både hvad angår det kunstneriske niveau og deres evne til at nå og 'møde' børnene.

Fra lokalpolitisk hold er det blevet foreslået at inddrage flere lokale kunstnere og lokale arrangementer i *Kulturpakken*. Kommunens kulturchef forklarer:

"Kultur og Fritid var med fra starten. Vi foreslog at der i højere grad blev sam-tænkt med lokale aktiviteter, fx renæssancefestivalen og karnevallet. At der blev gjort brug af gæstende kunstnere. Den idé blev ikke brugt. Der er lokale potentia-ler som kunne bruges bedre. I forhold til renæssancefestivalen prøver de [kultur-forvaltningen] at motivere ledelser og faglærere mere."

¹¹ Se oversigt over involverede kunstnere bilag 1.

Nogle kontaktlærere har formuleret sig positivt om samme tanke med dens nærliggende lokalpolitiske pointe. Andre, især de som har stor erfaring med skolekoncerter og –teaterforestillinger, påpeger problemet ved en sådan strategi. Hvor positivt det end lyder er det nemlig ikke helt uproblematisk, da det risikerer at støde sammen med det tosidede kvalitetskrav. Det er langt fra sikkert at dygtige kunstnere også er dygtige formidlere (og omvendt).

Ensembler (orkestre og teatre) som modtager støtte direkte fra musik-/teaterloven falder i vidt omfang uden for ordningen selvom de typisk har børnekulturelle forpligtelser indskrevet i deres resultatkontrakter. På musikområdet drejer det sig i Haderslevs tilfælde om den årlige koncert med Sønderjyllands Symfoniorkester for kommunens 4. klasser.

Huskunstnerordningen er en støtteordning for professionelle kunstnere under *Kunstrådet*. Den har til formål at fremme børns og unges møde med kunst og at give indblik i professionelle kunstneriske processer. *Huskunstner*-projekter indgår ikke på nuværende tidspunkt i *Kulturpakken*.

Kvalitet har været det gennemgående krav til de deltagende kunstnere, både kunstnerisk og formidlingsmæssig kvalitet.

- De høje kvalitetskrav til kunstnerne har været afgørende for den gode modtagelse i skolerne.¹²
- Det kan overvejes at inddrage ensembler som modtager støtte direkte fra musik-/teaterloven i ordningen.
- Kunstnere fra *Huskunstnerordningen* vil kunne indtænkes i dele af aktiviteterne.

De tre kompetencecentre

De tre kompetencecentre er initiativtagerne til projektet, de idémæssige 'bagmænd'. De besidder den relevante faglige viden om deres respektive områders kunstnere og udtryksform, de formidler den viden og skaber erfaringsdeling, de planlægger den langsigtede strategi og sørger for evaluering og videreudvikling¹².

Det var en del af projektets formål at styrke samarbejdet mellem disse tre centre. For *Statens Kunstråd* har det ligefrem været afgørende for at projektet kunne få støtte, at de tre involverede parter samarbejdede ligeværdigt, ikke mindst i forhold til *LMS* som er 'storebror' i projektet.

Dansens Hus (DH) er en selvejende institution under Kulturministeriet, som har til formål at udbrede viden om den moderne dans. *DH* har to dansekonsulenter, som varetager projektudvikling og kontakt med dansekompanier rettet mod formidling af moderne dans bl.a. til skolerne, samt en 'Dans-for-børn-koordinator'. *DH* udvikler og igangsætter tiltag og projekter til daginstitutioner, skoler og på fritidsområdet i tæt samarbejde med kommuner og institutioner¹³. *DH* er begyndt at udvikle undervisningsmaterialer til brug i skolesammenhænge.

¹² Fra ansøgningen til Kunstrådet 09.03.2009.

¹³ Læs mere på www.dansenshus.dk/boernogunge.

Levende Musik i Skolen (LMS) støttes af *Kunstrådets Musikudvalg* og er netop blevet udnævnt til central national aktør på musikområdet, med det formål at producere, udvikle og formidle koncerter af høj kvalitet til børn og unge. De organiserer turneer og koncertpakker, står bag den årlige skolekoncertfestival, producerer koncert-koncepter og udvikler undervisningsmaterialet i samarbejde med de involverede kunstnere. På lokalt plan har de en række områdekonsulenter som varetager koordineringen af de decentrale opgaver og som står for kontakten til skolerne i deres lokalområde (en reminiscens fra de gamle amters kulturkonsulenter)¹⁴.

Teatercentrum (TC) er sekretariat for *Udvalget for Børneteater og Opsøgende Teater* - ligeledes et nationalt kompetencecenter under Kulturministeriet. Deres formål er at synliggøre professionelt teater for børn og unge. Institutionen organiserer frem for alt den årlige børneteaterfestival i april: 'Festival - Teater for Børn og unge'. Desuden producerer de en årlig oversigt over refusionsberettigede forestillinger (*Den Røde Brochure*), bringer anmeldelser og debatterer branchens vilkår¹⁵. De indgår ikke i de konkrete forestillingskoncepter, producerer ikke selv forestillinger, organiserer ikke lokale turneer og udarbejder ikke undervisningsmaterialer. Disse opgaver overlades alle til andre aktører, bl.a. de lokale arrangører.

Fælles for disse tre organisationer er arbejdet med formidling af professionel kunst til børn og unge. Men det foregår på forskellige vilkår, da de har forskellige formål og profiler og er vokset ud af forskellige traditioner. Forskellene har haft stor betydning for kompetencecentrenes tilgang til projektet, både organisatorisk og indholdsmæssigt. *LMS* og *Teatercentrum* er 'gamle rotter' på området, med velfungerende netværk i Haderslev kommune og på skolerne. *Dansens Hus* er derimod ny, både i Haderslev og i skoleverdenen generelt.

Fra alle sider udtrykkes stor tilfredshed med kompetencecentrenes arbejde i forbindelse med projektet: deres organisatoriske indsats med at sikre alt det praktiske, kvaliteten af de produktioner de har sendt ud på skolerne og kommunikationen på netværksmøderne. Både *LMS* og *Teatret Møllen* er kendt i området som arrangører og de nyder tydeligvis stor faglig respekt og tillid blandt lærerne. *DH* og *TC* er ikke kendt endnu, men med lærernes store tilfredshed med det kunstneriske niveau hidtil, er der skabt et godt første indtryk i forhold til de nye aktører.

- Projektkonstruktionen omkring de nationale kompetencecentre har været med til at sikre en høj faglig kvalitet og sikre alle kunstarterne en ligelig repræsentation.
- Det vil være en fordel hvis de tre kompetencecentre bruger hinanden til mere idéudveksling.
- Som nationale aktører kan kompetencecentrene være med til at involvere endnu flere aktører fra dansk kulturliv.

Kommunen

I Haderslev er projektet forvaltningsmæssigt placeret i *Skole og Familie*, ikke i *Kultur og Fritid*, selvom det er derfra de fleste kommunale midler kommer. Skoleforvaltningen har spillet en central rolle i hele planlægningen af projektet, dels

¹⁴ Læs mere på www.lms.dk.

¹⁵ Læs mere på www.teatercentrum.dk.

fordi der er tale om et udviklingsprojekt hvor kommunen har været aktiv medinitiativtager, dels fordi der sidder en ildsjæl i toppen af forvaltningen. Den nuværende skolechef har tidligere været kulturchef, han har taget sin interesse for kultur med over i skoleregi. Kommunekontakten forklarer:

"Ideen opstod i styregruppen, men skolechefen er aktiv og profileret, han kender folk, 'gaffer til sig' i positiv forstand. Andre ved at det han går ind i, bliver til noget."

Hermed var der fra starten af en bred forvaltningsopbakning bag projektet og et stærkt lokalt netværk.

Muligheden for at 'spille på to heste' (kultur og skole) betragtes fra kommunens side som et stort aktiv. Kulturchefen udtaler at der dels er flere til at dele arbejdsbyrden, dels er det muligt at placere aktiviteterne strategisk alt efter hvor de forskellige puljemidler befinder sig. Haderslev kommunes skolechef vedgår at det er forholdsvis let at starte et projekt som dette i en kommune som Haderslev, som har forudsætninger i orden. På den anden side opfordrer han andre kommuner til selv at skabe deres forudsætninger.

- Det gode samarbejde mellem kultur- og skoleforvaltningen har styrket projektet.
- Forvaltningens engagement i projektet har smittet af på skolerne og dermed øget lærernes arbejdsindsats.
- Man kan overveje at lade denne type projekter indgå i de kommunale kulturaftaler.

Skolerne

Alle kommunens 25 skoler, både folkeskoler, 10.klassescentre og specialskoler, danner ramme om aktiviteterne. **Lærerne** er formidlere, de skal være med til at skabe lyst og nysgerrighed og de står for alt det praktiske omkring gennemførelsen af koncerter/forestillinger.

Det er en stor organisatorisk udfordring for skolerne at sikre at det er de samme lærere som deltager i de kunstneriske aktiviteter der har eleverne i de relevante timer. Teamstrukturen som efterhånden er blevet implementeret på de fleste skoler, skulle gøre det lettere for lærerne omkring et eller flere klassetrin at samarbejde, koordinere og dele fagligt stof mellem sig. Det skulle gøre skemalægningen mere fleksibel. Alligevel er der stadig store problemer på skolerne med at få de lærere som fagligt kan følge op om et arrangement, til at deltage i selve arrangementet. Det er eksempelvis ofte klasselæreren frem for musiklæreren, som er med til skolekoncerterne. Derved bliver det vanskeligt for musiklæreren at følge op om projektet. Tilsvarende er der på danseområdet ofte ikke sammenhæng mellem hvilke lærere der deltager i lærer-workshopper, elev-workshopper og den faglige opsamling. På den måde bliver det svært at sikre en faglig udnyttelse af aktiviteterne. En del af kontaktlærerne er selv opmærksomme på problemet og foreslår et langt stærkere fælles engagement:

"Det ville være super hvis hele klassens team oplevede det. Det kunne være vigtigt!"

"Alle lærerne burde være med, så det kunne bruges bredere. Det ville også være mere intenst. Der skal måske tænkes mere i teams, og det burde efterhånden være muligt."

"Send hele indskolingens samme koncert/forestilling frem for at dele mellem forskellige skoler. Det kunne opkvalificere både oplevelsen og styrke brugen bagefter, styrke værdien af en fælles oplevelse. Men det kan byde på mange praktiske problemer."

Som altid i skoleverdenen er **tid** en kampzone og timetælling en yndet sport. For mange lærere er det afgørende at der afsættes timer til både netværksmøder og lærer-workshopper. Koncerter og forestillinger deltager de også kun i hvis de skal derhen med en klasse. Kun de færreste betragter det som en naturlig del af den fælles forberedelse:

"Jo, det kunne godt være en del af forberedelsen at gå til koncerter. Men når politikerne presser, når fagligheden formuleres som den gør, med fokus på prøver og paratviden, så nedprioriteres kreativiteten, æstetikken, oplevelsen."

Om danseworkshoppen for lærere udtaler en anden kontaktlærer:

"Ellers aner lærerne jo ikke hvad eleverne går ind til, de kan ikke forberede dem. Eleverne vil være prisgivet. Og angående timer...de har jo på skolerne en stor pulje til forberedelse."

Emnet er følsomt, ikke mindst i en tid hvor lærerne hele tiden presses fra alle sider. Men måske det alligevel er nødvendigt med denne type overvejelser hvis projekter som dette skal have en chance i virkelighedens verden.

Skolelederne støtter på de fleste skoler op om lærerne i deres arbejde. Tilbagemeldingerne fra lederne om projektet er generelt meget positive. De eneste (meget beskedne) kritikpunkter fra den side har været mængden af arbejde og en oplevelse af at det var overvældende. Kontaktlærerne tilkendegiver at lederne bakker op om projektet og har været interesserede, men melder samtidig at lederne ikke bidrager med initiativ og drivkraft, de bakker kun op om de engagerede ildsjæle på skolen.

Fra flere sider peges på skolelederne som en ikke fuldt udnyttet ressource. Det vurderes at der kunne være fordele ved mere engagement fra ledernes side. Lederne kan tage langt flere beslutninger, hvis projektet skal forankres eller prioriteres:

"Det er ildsjælene som gør det store arbejde. På sigt skulle det gerne komme centralt fra, fra kulturkonsulenterne og ledelserne. Det er for sårbart at det hænger helt på lærerne." (kommunens kulturchef

"Ledelsen omsætter ikke den æstetiske tænkning til praksis og energi. De tænker på at skolen er pæn, på gode arbejdspladser. Men de tænker ikke i æstetiske læreprocesser." (kontaktlærer)

"Ildsjælene tænker ikke på samme måde strategisk og langsigtet, de vil typisk brænde for børnenes møde med kunsten, ikke for potentielle 'branding'-muligheder". (kontaktlærer)

Skolebestyrelserne, bestående af forældrerepræsentanter, lærere, elever og leder, er skolens formelle ledelse, med ansvar for bl.a. skolens værdier. Selvom et projekt som dette må betragtes som en positiv historie til bestyrelsesmøderne,

tyder reaktionerne fra skolerne ikke på at det har været særlig omtalt her. Kun få skoler melder om reaktioner fra skolebestyrelserne.

Det er bemærkelsesværdigt hvor lidt der 'spekuleres' i forældrene (via bestyrelserne) som et aktiv på skolerne, bl.a. i kampen for kunst og kultur. De informeres tilsyneladende ikke systematisk om projektet og inddrages ikke med henblik på at påvirke skolens prioriteringer på kulturområdet.

Eleverne udgør den anden halvpart af det kunstneriske møde, men ellers har de ikke spillet nogen særlig rolle i organiseringen af projektet. I det norske projekt *Den kulturelle skolesekken* tales der mere aktivt om at eleverne engageres i organiseringen af projektet, hvor læreren er kulturkontakt, mens eleverne er kulturværter¹⁶. Det er en overvejelse som indgår i det fremtidige inspirationsmateriale til skolerne. Under afsnittet *"...at synliggøre Kulturpakker på din skole"* står der bl.a.:

*"Nedsæt et lille udvalg på skolen med nogle store elever, som så bliver Kulturpakke-eksperter. Giv dem ansvar i forbindelse med afvikling af arrangementerne."*¹⁷

En involvering af eleverne kan give fx organisationserfaring, rutine i servicering og personlige møder med kunstnerne. Eleverne vil få både ansvar og sjove oplevelser. Desuden kan det engagere og give dem ansvar.

Lærernes engagement er en af projektets helt store udfordringer. Kontaktlærerne er indtænkt i formidlingsstrukturen og sikres information ad den vej, men også de øvrige lærere skal involveres, hvis projektet skal implementeres i undervisningen.

Lederne har generelt bakket op om projektet, men hvis projektet skal blive en del af skolens virke, ikke blot et appendiks, skal deres engagement øges. Også skolebestyrelserne vil kunne inddrages mere.

Endelig er eleverne en uudnyttet ressource. Deres involvering i projektet kan styrke deres engagement, være berigende og være med til at gøre projektet til hele skolens projekt.

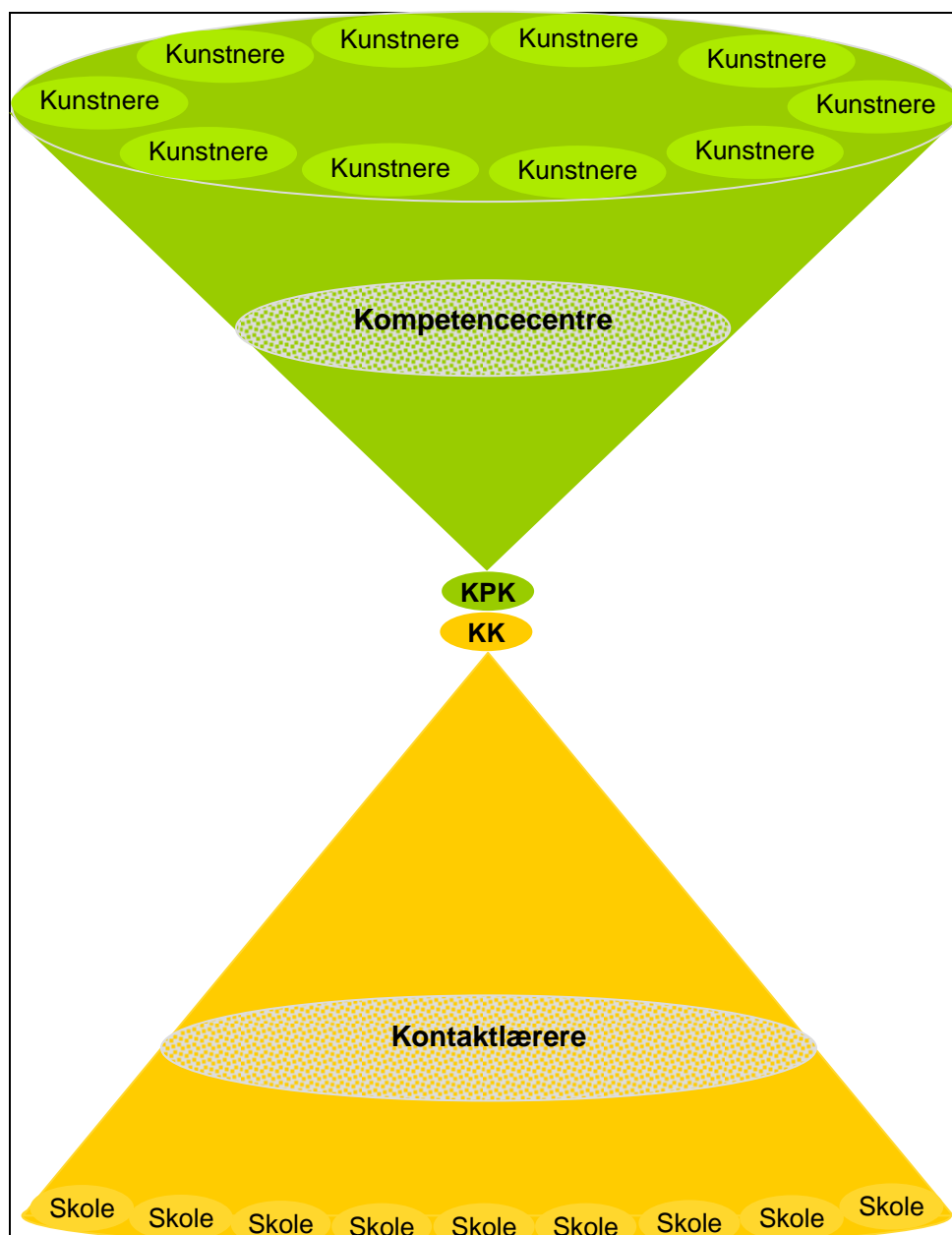
- Skolerne har taget godt mod projektet og mod de udfordringer som projektet bringer med sig.
- Kontaktlærerne har været et stort aktiv for projektet.
- For at styrke det fælles ejerskab for projektet på skolerne, og for at øge forståelsen blandt de øvrige lærere for de faglige potentialer med aktiviteterne, vil det være gavnligt at lade flere lærere opleve forestillingerne og deltage i lærer-workshoppene.
- Aktivt involverede ledere og skolebestyrelser vil kunne styrke projektet, både indadtil på skolerne og udadtil i forhold til omverdenen.
- Der er nogle klare potentialer i at involvere eleverne mere i det praktiske arbejde på skolerne.

¹⁶ Agedal, Egeland og Villa, 2009: 114.

¹⁷ <http://www.kulturpakker.dk/Kulturpakkemapper/Fane%204%202010.pdf>.

Timeglasmodellen

Hvordan koordineres og omdefineres de tre kompetencecentres normale aktiviteter, deres kommunikationsvaner og samarbejder med skolerne, til ét fælles projekt, en *kulturpakke*? Det er i høj grad en organisatorisk udfordring.

Figur 2 – Timeglasmodellen

Kommunikationskanalen

For at skabe den samlede identitet og samtidig sikre kommunikationen mellem de mange aktører, både fra kunstsiden og fra skolesiden, har man valgt en 'timeglas'-struktur med en meget snæver kommunikationskanal i midten bestående af to led.

De tre kompetencecentre har i fællesskab ansat en **kulturpakkekoordinator** (KPK) til på det organisatoriske niveau at være deres fælles ansigt udadtil – bindeled mellem kompetencecentrene og kommunen og samtidig en sekretær for projektet. Dette er en helt ny funktion i forhold til de eksisterende strukturer, en central rolle i arbejdet med at skabe den fælles 'pakke-identitet' som er kernen i projektet.

Det andet led af kommunikationskanalen består af en **kommunekontakt** (KK), en person som er ansat i kommunen. I Haderslevs tilfælde er det en planlægningskonsulent i skoleafdelingen. Med denne funktion sikres den videre formidling fra kulturpakkekoordinatoren til skolerne. En del af opgaverne er overtaget fra de etablerede kulturkontakter i kommunen: *LMS'* områdekonsulent og *Teatret Møllen*.

Kulturpakkekoordinatoren og kommunekontakten varetager i fællesskab de store logistiske udfordringer med at kommunikere fordelingen af elever og kunstnere rundt i hele kommunen. De overlader det indholdsmæssige og faglige til andre, typisk hhv. kompetencecentrene og kontaktlærerne. De samler informations- og undervisningsmateriale fra kunstnerne og videreformidler det i samlet form til kommunekontakten, som fordeler det til skolerne. Det er i høj grad gennem den samlede formidling som de står for, det at der skabes den centrale 'pakke-identitet'.

Det er også hos dem den hverdagsfrustration som et projekt som dette kan skabe på skolerne, opfanges og behandles: Hvis bussen som skal hente børnene kommer for sent, hvis et arrangement skal flyttes, hvis der er praktiske detaljer som byder på problemer.

Nogle af disse problemer er uundgåelige fordi der med flere hundrede arrangementer vil komme ændringer. Andre problemer kan mere betragtes som begyndervanskeligheder fordi nogle af aktiviteterne er nye og deltagerne uerfarne med hinanden. Det gælder ikke mindst omkring danseaktiviteterne. Det har eksempelvis været nødvendigt for koordinatoren at hjælpe med til at finde et fornuftigt forventningsniveau fra dansernes side, når de besøgte skolerne. Men fordi nogle lærere er meget følsomme for ændringer og uforudsete situationer, kan det komme til at skabe meget 'støj på linjen'. Det har da også fyldt ganske meget i kommunikationen og ved møderne.

Kulturpakkekoordinatoren og kommunekontakten har i fællesskab haft en vigtig funktion, både som 'ventil' for lærerne og som problemløsere. Med todelingen af kommunikationskanalen, kan de hver for sig 'nøjes' med at have overblik over egne rækker. Trods de mindre problemer er der stor ros til projekt koordinatoren fra kontaktlærerne:

"Livet som lærer præges af en kompleks hverdag. Det er dejligt at opleve at der er styr på tingene!!"

Ved at vælge en enkel og overskuelig model har det været muligt at favne forskellige traditioner, forskellige måder at gøre tingene på. Det har været effektivt i Haderslev, hvor der tidligt i forløbet stort set har været klarhed for alle om hvem der skulle gøre hvad. I fremtiden kan det få stor betydning hvis modellen skal anvendes i flere kommuner. Med timeglasmodellen er der skabt plads til mangfold-

dighed både i toppen og bunden, både indbyrdes blandt kompetencecentrene og indbyrdes blandt skolerne.

Modellen vil blive udfordret hvis ordningen skal udvides til at omfatte flere kommuner. I det tilfælde vil det blive nødvendigt for Kulturpakkekoordinatoren at samarbejde med langt flere kommunekontakter. Herved vil en del af indsævringen forsvinde, men kun i skole-delen. Det vil fortsat være afgørende at have en samlende koordinator som tegner projektet organisatorisk og formidlingsmæssigt.

- Den snævre kommunikationskanal er en effektiv måde at sikre at pakken formidles som en pakke samt at den praktiske koordination fungerer.
- Todelingen af kommunikationen, med to forskellige ansvarsområder (kunst og skole), skaber klarhed for de mange samarbejdspartnere.
- Adskillelsen mellem et fagligt niveau (kompetencecentre og kontaktlærere) som tager sig af indhold, og et administrativt niveau (Kulturpakkekoordinatoren og kommunekontakten) som tager sig af koordination, har skabt en god arbejdsdeling.
- Det er nødvendigt med en meget klar arbejdsdeling mellem kommunikationskanalens to dele.
- Det er vigtigt at sikre kontinuitet i modellen.

Kontaktlærerne

For at sikre effektivitet i kommunikationen på skolerne skulle alle skoler udpege én kontaktlærer. Vedkommende skulle stå for kommunikationen med *Kulturpakker*, den praktiske organisering og videreformidlingen af information lokalt på skolen. Sidenhen er der blevet slækket på denne beslutning, så skolerne kan have mere end én kontaktlærer, hvis de ønsker det.

Kontaktlærerne modtager alt informations- og undervisningsmateriale fra kommunekontakten og distribuerer/kommunikerer det videre til de relevante lærere - dels de lærere som skal med eleverne til arrangementerne, dels de lærere som evt. følger op på emnet i timerne. Rent praktisk er kommunikationen til skolens lærere primært foregået med møder, e-mail, intranettet og uformelle kontakter. Kontaktlærerne står også for modtagelsen af kunstnerne, herunder det praktiske omkring lokaler, udstyr, mad og drikke.

Ud over den praktiske rolle er det tanken at kontaktlærerne også skal optræde som 'kulturambassadører'¹⁸, på baggrund af den viden og erfaring de opbygget på netværksmøder og workshopper.

De fleste skoler har til dette projekt (gen)brugt kontaktlæreren fra det velfungerende netværk man 'arvede' fra *Musik i Tide*. Kommunen vurderede at dette netværk var så vigtigt for fremtiden at det ikke måtte 'brændes af'. I et enkelt tilfælde har skolebibliotekaren fået opgaven, ud fra den tankegang at vedkommende har en central kulturformidlende rolle på skolen og fungerer på tværs af fag.

En enkelt skole insisterede fra starten på at have tre ligestillede kontaktlærere. Dette skete fordi de allerede havde velfungerende kontaktpersoner for både mu-

¹⁸ Introtteksten om Kulturpakker i Haderslev, på <http://www.lms.dk/nyhedsbrev/?Mode=ShowSingleNewsletter&NewsletterID=66>.

sik (fra *Musik i Tide*) og teater (en kontaktperson fra *Teatret Møllens* fagudvalg). Da der ikke forelå erfaring med dans, blev det den lokale skolebibliotekar som fik denne rolle.

Ikke mindst med ambassadør-funktionen tilføres kontaktlærerrollen en faglig dimension. Flere kontaktlærere har i den forbindelse udtrykt at det er en fordel at have så fagligt stærkt engagerede kontaktlærere som muligt, for at de kan involvere sig i projektet. Med et fagligt engagement kan de også lettere holde hinanden til ilden og hjælpe når det er nødvendigt:

"At være tre styrker energien, vi holder hinanden fast på arbejdet."

"Der gøres bedre reklame, incitamentet for at tænde kolleger er større, med tre fagfolk".

"Ikke mange skoler har en SÅ bred kulturinteresse, så derfor er det godt med 3 fagligheder."

"Ved fordelingsmødet mødte jeg en kontaktlærer som var helt ligeglåd med teater. Hvordan skal han kunne sælge det til sine kolleger?"

Kontaktlærerne har generelt udtrykt tilfredshed med samarbejdet med de øvrige lærerne på deres egne skoler. Projektet har dog ikke, i følge kontaktlærerne, genereret noget nyt samarbejde på skolen. Fra interviewene med kontaktlærerne udtrykkes, ud over en generel oplevelse af opbakning, en vis frustration over manglen på professionelt ansvar for projektet blandt kollegerne. Det handler fx om initiativ, om at holde styr på aftaler omkring arrangementer og om selv at tage hånd om de praktiske opgaver.

Kontaktlærerne indtager en central rolle i projektet, de er vigtige for at få timeglasmodellen til at fungere. De er mere end 'bare' praktiske kontaktpersoner, ambassadørrollen tilføjer en klar faglig vinkel på deres opgave.

- Kontaktlærerne har været gode til at synliggøre projektet på deres skoler.
- Kontaktlærerrollen styrkes, hvis der er fagkompetente kontaktlærere.
- Det vil forbedre kontaktlærernes muligheder for at engagere andre lærere, hvis de får mulighed for at deltage i de kunstneriske aktiviteter.

Netværksmøder

For at sikre den nødvendige erfaringsopsamling og for at muliggøre erfaringsudveksling og skabe netværk mellem skolernes kontaktlærere på længere sigt, er der gennemført to netværksmøder. Her har kontaktlærerne fra de forskellige skoler mødtes og talt sammen, de har haft mulighed for at komme i dialog med de to koordinatore og repræsentanter for de tre kompetencecentre.

Ud over de organisatoriske afklaringer og netværkselementet består netværksmøderne også af et fagligt input til lærerne. Her får de, gennem eksempler på ekspressive aktiviteter, mulighed for faglig opkvalificering. Desuden er der afsat tid til oplæg af fagfolk udefra – alt sammen som inspiration til det videre arbejde med æstetisk læring.

De ekspressive aktiviteter omfattede første gang danseøvelser, for de fleste lærere deres første møde med hvad dans i skolen kunne bestå af. Anden gang var

der en lille drama-dansøvelse for at få kroppen med, samt et oplæg om 'Visual Thinking Strategies' ved Monica Langelund Nielsen.

Tilbagemeldingerne fra kontaktlærerne vedrørende netværksmøderne har generelt været positive. Der henvises til god inspiration, god erfaringsudveksling, at de er blevet klædt på til projektet, at det har givet overblik og indsigt samt at det har været spændende.

Selvom der har været godt gang i erfaringsudvekslingen på begge netværksmøderne, vurderer lærerne generelt ikke at der er blevet udviklet noget *kulturpakke*-netværk mellem kommunens skoler. Lærerne udtrykker samtidig at de ikke har behov for et sådant netværk, ud over til den erfaringsudvekslingen som alle sætter pris på ved netværksmøderne.

Netværksmøderne har været vigtige for etableringen af en fælles 'pakkebevidsthed'. Netværksmøderne har desuden været en vigtig ramme for erfaringsudveksling, både indbyrdes mellem kontaktlærerne og i forhold til arrangørerne. Endelig har den faglige opkvalificering ved møderne været med til at give kontaktlærerne et indtryk af hvad projektet handler om og hvordan det kan bruges i undervisningen.

- Netværksmøderne har skabt en fin lejlighed til både erfaringsudveksling og faglig udvikling blandt kontaktførelserne.
- Netværksmøder er vigtige, men de skal være på et fagligt inspirerende niveau.
- Det er en god idé at fastholde de ekspressive aktiviteter ved netværksmøderne.

En samlet pakke

Kulturpakker omfatter tre arrangementer på hvert klassetrin, tre forskellige kunstarter i én samlet pakke. Det er hele grundideen at kunstarterne som tidligere blev formidlet hver for sig, nu profileres samlet som en pakke. Denne pakkætænkning understøtter *Kunstrådets* indsatsområde om øget koordination af området¹⁹. I projektbeskrivelsen står der direkte:

"...udgangspunktet for Kulturpakker for børn er netop at sikre, at kommunen med én beslutning og én bevilling kan få en kvalificeret adgang til alle tre kunstarter for alle kommunens skolebørn indenfor hvert skoleår."

De tre kompetencecentre er bevidste om at der er et stort behov for tryghed på skolerne, en tryghed som handler både om kunstnerisk (og pædagogisk) kvalitet og om sikkerhed på det praktiske niveau. En kontaktlærer tilkendegav: *"Det skal køre glat og uden at vi skal tage stilling hele tiden"*.

Både kommunkontakten og kontaktlærerne er kommet med meget positive tilbagemeldinger. De har tilkendegivet at pakkemodellen hvor de kun skal tage stilling én gang, har gjort arbejdet lettere. En af skolelederne udtrykte sin tilfredshed med at de nu fik flere kunstarter *"serveret på et sølvfad"*.

¹⁹ Kunstrådets Handlingsplan 2007-2011, s. 9.

Med den fælles kulturpakkeindgang på www.kulturpakker.dk er materialets tilgængelighed blevet øget. Og da kommunikationen samtidig har været god, har lærerne hele tiden vidst hvor de skulle finde den nødvendige information, de har nemt kunne få svar på deres spørgsmål og de har i det hele taget følt sig trygge ved arrangementerne. Det betyder meget i lærernes travle hverdag.

For nogen har det været svært at se hvor dette projekt adskiller sig fra samarbejde med både *LMS* og børneteaterordningen, ordninger som har eksisteret længe på Haderslevs skoler. Projektet her er da også i høj grad udformet som en videreførelse af disse to ordninger, blot med en tilføjelse af dansen. Som en af kontaktlærerne med et skævt smil udtalte:

"Udviklingspakke? Er vi med i det? Musik i Tide og Teaterordningen fortsatte jo bare"

I projektbeskrivelsen til *Kulturpakker* præsenteres en række fremtidsperspektiver. Et af disse vedrører andre kunstarter:

"På længere sigt ønsker Kulturpakker for børn at inddrage andre kunstarter, og de tre kompetencecentre er derfor i løbende dialog med repræsentanter for disse."

Der arbejdes i forskellige faglige fora på at få eksempelvis arkitektur, film og billedkunst styrket i skolen, herunder i denne type projekter. Det er en spændende diskussion fordi den vil nødvendiggøre nye formidlingsovervejelser. Også disse kunstarter er væsentlige for børn og de er tilsvarende presset i skolen i dag. Men formidlingsudfordringen vil være anderledes end for de tre kunstarter med 'live-performance-traditioner'.

Pakke-ordningen har skabt tryghed blandt lærerne. Med denne samlede ordning har skolerne fået adgang til det 'mere' i forhold til hvad de plejer at gøre, til det nye de måske ikke ville have valgt selv.

- Det har vist sig at være en stor gevinst for både skolerne og kulturlivet at formidle kunsten i pakkeform til skolerne.
- Den entydige kommunikationskanal er afgørende for etableringen af pakke-bevidstheden.
- Netværksmøderne er vigtige for etableringen af pakkebevidstheden.
- En udvidelse til flere kunstarter vil være oplagt.

Hvordan sammensættes 'pakkerne'?

De danseforestillinger, koncerter og teaterforestillinger som eleverne i sidste ende overværer, er blevet udvalgt på grundlag af en længere udvælgelsesproces. Som altid i dette projekt er der forskel på procedurerne inden for de tre kunstarter, men fælles er at der er tale om mindst to trin, en overordnet 'kvalitetskontrol' og en lokal udvælgelse.

På **teaterområdet** findes der helt overordnet en slags national 'kvalitetskontrol' i form af *Refusionsudvalget* (nedsat af Kulturministeriet) som på landsplan afgør hvilke ensembler (både for teater og dans) der er berettiget til støtte.

Disse refusionsgodkendte teatre samt de teatre som direkte modtager støtte jf. teaterloven, og nogle som får støtte direkte fra Scenekunstudvalget, har alle mulighed for at præsentere deres forestillinger på den årlige børneteaterfestival, arrangeret af *Teatercentrum*. Festivalen er en slags udstillingsvindue bl.a. for de folk som står for indkøb af teaterforestillingen for børn til kommunerne. *TC* går ikke selv ind i nogen udvælgelsesproces. Lederen af *TC* siger direkte:

"Vi vil gerne lade kommunen selv afgøre hvad der er kvalitet og gode forestillinger. (...) Vi vejleder gerne."

Den lokale fordelingsopgave i Haderslev ligger hos *Teatret Møllen*. De har et udvalg som deltager i børneteaterfestivalen, og som efterfølgende afgør hvilke forestillinger der tilbydes kommunens skoler. Det er et område med masser af erfaring og kompetence. Lederen af *Teatret Møllen* udtaler:

"Netop børneforestillinger er meget bevidste om at være i øjenhøjde med børnene og om ikke at være ligegyldig underholdning."

Efter udvælgelsen går teaterudvalget i dialog med skolernes kontaktlærere om særlige ønsker og om det endelige program.

Danseområdet falder ind under scenekunsten og kan derfor gå med i den samme ordning som teatrene. *Dansens Hus*, som specielt beskæftiger sig med formidling af moderne dans, har desuden en egen udvælgelsesprocedure som minder *LMS'* rutine: *DH* har nedsat et særligt *Danseudvalg* som udvælger de forestillinger som tilbydes i *DHs* forskellige programmer. Disse ensembler præsenteres for potentielle aftagere på en messe.

I forhold til den lokale udvælgelse har *DH* ingen lokale konsulenter eller andre lokale repræsentanter. I Haderslev er dialogen med skolerne og den endelige udvælgelse blevet varetaget af kulturpakkekoordinatoren, som også er konsulent for *DH*²⁰. Deres valg præsenteres efterfølgende for kontaktlærerne, som er med i den endelige beslutning.

For **musikkens** vedkommende findes ingen overordnet national kvalitetskontrol. Her går *LMS*, i første omgang ind og foretager en selektion blandt alle de mange professionelle kunstnere/ensembler som henvender sig til *LMS* fra hele landet for at komme med i deres program. I alt mellem 90 og 100 grupper udvælges af *LMS'* fagudvalg til de forskellige programmer. Da *LMS* sidder på et stort marked, er det i strukturen sikret at de samme orkestre ikke, selvom de er nok så gode, kan udbyde det samme produkt inden for *LMS*-programmet flere år i træk. Dermed er denne ordning mere en udvælgelse end en kvalitetskontrol.

De udvalgte kunstnere/ensembler præsenteres ved *LMS'* festival²¹, en slags messe hvor bl.a. *LMS'* lokale områdekonsulenter og mange andre med interesse i skolekoncerter, deltager. Fra Haderslev er den lokale kommunekontakt og områdekonsulent (som har den store erfaring på området) gået ind i arbejdet med at sammensætte en lokal pakke, i samarbejde med *LMS* og på baggrund af lokale tilkendegivelser.

²⁰ Kulturpakkekoordinatoren er, ud over denne stilling, også koordinator for 'Dans for Børn'-aktiviteterne.

²¹ *Musik i Tide*-festivalen gennemføres én gang om året et sted i landet.

Som noget nyt i *Kulturpakker* valgte man i Haderslev at lave et fælles fordelingsmøde, hvor kontaktlærerne kunne deltage i udvælgelsesprocessen. På denne måde søgte man at sikre gennemsigtighed og størst mulig brugerindflydelse. Lederen af LMS udtaler "... at skolerne i pilotprojektet har haft lidt begrænsede valgmuligheder. I fremtiden er det ønsket at skabe mere dialog med brugerne om indholdet." Af praktiske årsager har det ikke været muligt at tilgodese alle ønsker. Alligevel melder kontaktlærerne om stor tilfredshed på skolerne.

Sammensætningen af pakkerne, hele strukturen omkring udvælgelsen, har bygget videre på den eksisterende struktur. Der har for alle tre kunstarters vedkommende været tale om en kombineret 'top-down' og 'bottom-up' model som kombinerer en overordnet kvalitetssikring med lokale ønsker. Her er tale om en balance mellem et 'lokalt ejerskab' (med en vis valgfrihed/ansvar) og en effektivitet (set fra organisationernes side). Det er denne kombination som ligger bag den store tilfredshed som spores fra skolernes side. Igen og igen prises projektet og hele modellen for den kvalitetssikring, det repræsenterer.

Ud over kompetencecentrenes generelle prioritering af kunstnerisk kvalitet og målgrupperelevans, har LMS et formuleret ønske om at sikre en vis genremæssig spredning ved at eleverne over tid (altså igennem deres skolegang) skal opleve 'alle' genrer. En lignende holdning findes ikke blandt de to andre centre (slet ikke hos DH som har til opgave at formidle moderne dans). Men hvad vil det sige: 'alle genrer'? Der har i programlægningen i Haderslev ikke været mere specificerede krav til eksempelvis kulturel eller historisk mangfoldighed. Det er med andre ord en noget uforpligtende formulering.

I målsætningen for det norske projekt *Den kulturelle skolesekken* går der mere præcist til værks. To af punkterne i målsætningen vedrører en form for mangfoldighed:

"Kulturel mangfoldighed: Den kulturelle skolesekken skal omfatte forskellige kunst- og kulturudtryk med rødder i en mangfoldighed af kulturer og forskellige tidsperioder.

Bredde: Både musik, scenekunst, visuel kunst, film, litteratur og kulturet skal være repræsenteret i Den kulturelle skolesekken. Der skal være variation i formidlingsmåderne.²²

Skolen har længe været en af kulturpolitikens realiseringsarenaer²³ hvor skiftende kulturpolitiske dagsordener er blevet udtrykt. I visse perioder er det børnenes kreative evner der skal udvikles, i andre er det den faglige paratviden som er i høj kurs. I nogle perioder er der vægt på national kulturarv og dannelse som et nationalt projekt, i andre skal der være plads til mangfoldighed, udsyn og globalisering. De gældende politiske dagsordener afspejles bl.a. i de centrale målsætninger, som det ses i det norske eksempel ovenfor.

Hvis man i Haderslev-projektet ønsker andet end at afprøve en formidlingsmodel med fokus på det rent organisatoriske, eksempelvis at styrke særlige værdier, kunst-, kultur- eller børnesyn, vil det være nødvendigt også at udarbejde nogle

²² Fra 'Mål og principper i Den kulturelle skolesekken'.

²³ Borgen og Brandt, s. 30.

målsætninger eller succeskriterier som direkte kvalificerer sammensætningen af pakken.

- Kombinationen af kvalitetssikring oppefra og lokalt ejerskab har skabt et stærkt fundament.
- Nogle mere indholdsrelaterede målformuleringer vil kunne opkvalificere projektet i forhold til udvælgelseskriterier.

6. Professionel kunst i skolen

"Børnene har 'fortjent' det."

"De har krav på oplevelsen."

"Børn har RET til at møde professionel kunst!"

(lærerkommentarer)

Hvorfor skal børn opleve kunst?

Kulturpakker er i udgangspunktet et kulturpolitisk projekt som drejer sig om formidling af professionel kunst til børn i samarbejde med skolerne. Hermed bygger det på en kulturpolitisk tankegang, men det skal samtidig forholde sig til skolens virkelighed, dvs. de undervisningsplaner, læseplaner og mål, der danner rammen om skolens undervisning og hverdag.

Danmark har en børnekulturpolitik som bygger på den underliggende holdning, at børn og unge har krav på, ja ligefrem ret til at opleve professionel kunst på højt niveau. Her kan refereres til FN's børnekonvention, hvor det understreges at:

1. Deltagerstaterne anerkender barnets ret til hvile og fritid, til at lege og dyrke fritidsinteresser, som er passende for barnets alder, og til frit at deltage i det kulturelle og kunstneriske liv.

2. Deltagerstaterne skal respektere og fremme barnets ret til fuld deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv og skal opmuntre til, at der stilles passende og lige muligheder til rådighed for kulturel, kunstnerisk, fritidspræget og rekreativ udfoldelse.²⁴

Denne holdning til adgang til kunstoplevelser kan således betragtes som en demokratisk ret, og dette afspejles i Kulturministeriets program *Kultur for alle - kultur i hele landet* fra 2009, hvor det understreges at:

"Alle danskere skal opleve kulturen og kunsten som inkluderende og ikke ekskluderende - og de skal vide, at kulturtilbuddene og kulturinstitutionerne også er til for dem."²⁵

Dette gælder også for børn, og her er folkeskolen fortsat det eneste sted, det er muligt at nå *alle* børn. For trods den store kulturpolitiske indsats for at nå alle børn gennem de mange offentligt støttede børnekulturtilbud, og trods den store vægt der er blevet lagt på formidling af kultur til børn i de senere år, viser kulturstatistikken med al tydelighed at mødet med professionel kunst stadig er ulige fordelt, både socialt og geografisk²⁶.

Men hvorfor skal børn møde den professionelle kunst? Børnekulturpolitikken bygger på et tredelt børnekulturbegreb, som omfatter kultur *for, med og af* børn²⁷. Balancen mellem disse tre prioriteringer er skiftet i gennem tid og i de forskellige børnekulturelle fora, herunder i samarbejder mellem kulturliv og skoler.

²⁴ FN's Konvention om Barnets Rettigheder, Artikel 31.

²⁵ *Kultur for alle - kultur i hele landet*. Kulturministeriet 2009, s. 10.

²⁶ Bille, 2004.

²⁷ Kulturministeriet sætter dette kultursyn på dagsordenen i slutningen af 1970'erne.

Disse tre tilgange kan ses som indbyrdes alternativer, men det er langt mere interessant at se på dem som forbundne kar, hvor mødet med den professionelle kunst bidrager med det fornødne brændstof og udviklingspotentiale i elevernes kreative virke. Med professor i børnekultur Beth Juncker's disputats om *'Det æstetiskes betydning i børns kultur'* fås en dybtgående argumentation for, at børn både har kultur ("er i kultur") og samtidig har brug for professionel kultur og kunst som et råstof for styrkelse af kreativitet og fantasi²⁸.

I folkeskolesammenhænge har den flittigt citerede udredning *'The Ildsjæl in the Classroom – A Review of Danish Arts Education in the Folkeskole'* fra 2006²⁹ for alvor sat fokus på kunstformidlingen i skolen, med dens anbefaling af en styrkelse af de praktisk-kreative fag. Anbefalingen førte i 2009 til Undervisningsministeriets 'Handlingsplan for styrkelse af de praktiske/musiske fag i folkeskolen'. Heri refereres bl.a. til Folketingets vedtagelse "*..at de praktiske og kreative fag i folkeskolen er vigtige – ikke kun fordi fagene kan give eleverne væsentlige færdigheder, men også fordi fagene bidrager til elevernes almindelige dannelse*"³⁰.

Både ildsjæls-rapporten og handlingsplanen bygger videre på et kultursyn der, for at citere Beth Juncker "*betragter kunstneriske og kulturelle oplevelser og musisk-kreative aktiviteter som redskaber, der i pædagogisk tilrettelagte former bidrager til børns formelle og rationelle læringsprocesser og deres værdier og almindelige dannelse.*"³¹

Denne tænkning ser børn som 'becomings' dvs. som væsner, der skal dannes og uddannes. De voksne bliver planlæggende subjekter, mens børnene er formbare, modtagende objekter. Kulturfeltet bliver meget kort sagt et opdragelsesfelt frem for et oplevelsesfelt.

Også for mange af lærerne i *Kulturpakker* bliver mødet med kunsten en del af et opdragelsesfelt, og i bredere forstand et redskab for andre processer som f.eks. faglig oprustning, socialt kit, indførelse i kulturarv og som støtte til andre fag. Her udtaler lærerne bl.a.:

*"Kulturpakker byder på en mulighed for at opfylde faglige rum for musiklærerne."
 "Fællesoplevelser (socialt) på tværs af klasser. Et bindemiddel - 'æstetisk kit'.
 "Det udvider deres horisont."
 "Det indvier eleverne i dansk kulturskat."
 "Eleverne kommer til at begrebsliggøre hvad de har set."*

Kun ganske få lægger vægt på selve oplevelses-dimensionen i børnenes møde med kunsten:

- *Det styrker elevernes livskvalitet, oplevelsen. Måske inspirerer det - også til fritidsaktiviteter.*
- *Vi skal foruroliges!*

Fortalere for oplevelsesdimensionen tvivler ikke på at kunst også kan andet end at give oplevelser. Der er bred enighed om at vi alle nok på et eller andet tids-

²⁸ Juncker 2006.

²⁹ Bamford og Qvortrup 2006.

³⁰ 'Handlingsplan for styrkelse af de praktiske/musiske fag i folkeskolen.'

³¹ Juncker 2006: 150.

punkt i livet har oplevet sider af kunstens 'afledte' effekter. Det væsentlige her er at effekterne, de mulige 'følgevirkninger' ikke bliver det egentlige formål, men at oplevelsesdimensionen anerkendes for sit eget værd³².

Hvad siger folkeskoleloven?

Med det stærke fokus på målbare kompetencer i skolen, udmøntet i et utal af prøver og fagmål, kræver det meget af lærerne at finde plads til professionel kunst i skolen. I de ministerielle mål og retningslinjer, udtrykt gennem de bindende fagformål, slutmål og trinmål samt de vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger (fremover samlet omtalt som fagplaner), står der kun meget lidt om at eleverne skal have mulighed for at møde den professionelle kunst: Den 'kunstnerisk-æstetiske dimension', med fokus på et kunstnerisk udtryk der overskrider det eleverne selv kan præstere³³, er stort set fraværende i disse retningslinjer. Derimod er der en lang række henvisninger til den 'kreative-æstetiske dimension', det som ofte kaldes æstetiske læreprocesser og har elevernes egen 'skaben og visen' i centrum.

Musikken er den eneste af de tre udtryksformer som har et obligatorisk fag, det kan læne sig op ad. Hermed følger både timer, faglærere, fagplaner og faglig fokusering. Musikken er da også den eneste af de tre kunstarter som har indskrevet krav om at børnene skal møde den professionelle kunst. Her nævnes koncerter og professionel levende musik flere steder:

*"...at eleverne udvikler deres evne til at opleve musik og til at udtrykke sig i og om musik. Undervisningen skal bibringe dem forudsætninger for livslang og aktiv deltagelse i musiklivet og for selvstændigt at kunne forholde sig til samfundets mangeartede musiktilbud."*³⁴

*"...at gøre eleverne fortrolige med tilhørerens rolle i forskellige koncertsituationer."*³⁵

*"... at lytte til levende professionelt fremført musik med forståelse for koncertsituationen..."*³⁶

Både lærerne og skolebestyrelserne har med disse formuleringer utvetydige argumenter for skolekoncerter. Andre steder i fagplanerne findes desuden henvisninger til at eleverne skal være skabende og udtrykke sig musikalsk³⁷, altså kreative-æstetiske aktiviteter³⁸.

På **teaterområdet** er det vanskeligere at finde formuleringer i fagplaner som peger mod den kunstnerisk-æstetiske dimension og mødet med professionel kunst. Reelt findes faktisk kun en enkelt formulering i den retning:

*"Elevernes lyst og motivation styrkes gennem mødet med professionelt teater."*³⁹

³² Fock 2006: 14.

³³ Fock og Vedel 2004: 37, Vedel 2010: 12.

³⁴ Formål for faget musik.

³⁵ Læseplan for faget musik 5.-6. klassetrin.

³⁶ Trinmål for faget musik efter 6. klassetrin.

³⁷ Formål for faget musik og slutmål for faget musik efter 6. klassetrin.

³⁸ Krav om skabende aktivitet i musikfaget findes både i fagets formål, i slutmål efter 6. klassetrin og i trinmålene.

³⁹ Slutmål for faget drama efter 8. og 9. klassetrin (valgfag).

Derimod findes der en række henvisninger til teater i både dansk, billedkunst og sløjd, men med fokus på den kreative-æstetiske dimension, men henvisning til bl.a. den dramatiske udtryksform, scenografi og formidling:

*"Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at (...) udtrykke sig i (...) dramatisk form."*⁴⁰

*"Gennem praktisk arbejde og oplevelser med forskellige former for improvisation, rollespil og teaterforestillinger udvikler eleverne færdigheder i at forstå og udtrykke sig gennem den dramatiske udtryksform."*⁴¹

*"I scenografien iscenesættes en fortælling ligesom i installationen, men her er hovedvægten lagt på rummet som et selvstændigt billedudtryk, hvor der kommunikeres forskellige oplevelser og stemninger ved at bruge formsproglige virkemidler som lys, farve, tekstur og komposition."*⁴²

*"Eleverne skal arbejde med at præsentere og formidle egne produkter f.eks. gennem udstillinger på eller uden for skolen, ved teaterforestillinger, på hjemmesider eller andet."*⁴³

For **dansens** vedkommen er der slet ingen kunstnerisk-æstetiske krav som kan omfatte møder med den professionelle kunst. Det stiller kunstarten svagere i udgangspunktet. Men ligesom for teatrets vedkommende findes en del henvisninger til dansens kreative-æstetiske dimension i både musik og idræt:

*"Eleverne skal udtrykke deres oplevelser af musik i ord, billeder og bevægelser."*⁴⁴

*"... den valgte musik giver mulighed for forskellige typer bevægelse, som fx længere frit udviklende bevægelsesforløb af mere lyrisk og dramatisk karakter eller korte, repeterende og mere nøgterne mønstre (...)...selvkomponerede danse og bevægelsesimprovisation"*⁴⁵

*"Læring om bevægelse handler også om holdninger til, bevidsthed om og refleksioner over eksempelvis (...) æstetisk udtryk i dans."*⁴⁶

På baggrund af de mange henvisninger til dans og bevægelse i musikfagets fagplaner er det bemærkelsesværdigt at lærerne i Haderslev kun indtænker danseforløbene i forhold til idrætsfaget.

Som det fremgår af undervisningsministeriets udmeldinger, er der ikke meget direkte støtte at hente til de professionelle kunstneriske møder i fagplanerne. Men indirekte ser det noget anderledes ud. For hvordan skal eleverne kunne arbejde kreativt skabende og reflekterende, hvis de ikke i deres eget arbejde modtager input fra den professionelle kunstneriske verden? Hvordan skal de få inspiration til koreografier, improvisationer, scenografier, kompositioner og dramatiske udtryk, hvis de ikke bare en gang imellem oplever hvad de professionelle kan finde på?

⁴⁰ Trinmål for faget dansk efter alle klassetrin.

⁴¹ Undervisningsvejledningen for faget dansk.

⁴² Undervisningsvejledningen for faget billedkunst.

⁴³ Læseplan for faget sløjd.

⁴⁴ Slutmål for faget musik, 6. klassetrin.

⁴⁵ Undervisningsvejledningen for faget musik.

⁴⁶ Undervisningsvejledningen for faget idræt.

Hvis man ikke dyrker forestillingen om 'det uforberedte barn', må man betragte de professionelle kunstneriske møder som uundværlige, som forudsætning for de obligatoriske kreative aktiviteter⁴⁷:

*"Pointen er, at børnene hele tiden bearbejder de indtryk og oplevelser, de får - og bruger dem på deres egen måde. De er ikke kopister. De udvikler deres egne formler. Og derfor er vores primære opgave at give dem et ordentligt råstof. Nogle kunstneriske oplevelser. Rigtige film og ordentlig litteratur. Så skal børnene nok udvikle de nødvendige kompetencer til at møde de udfordringer med."*⁴⁸

Nu kan man diskutere om alt hvad der foregår i skolen skal legitimeres gennem fagplanerne. Nogen mener at det er tilfældet:

"Det fungerer helt fint i forhold til musik, både fordi kompetencecentre er erfaringer, og fordi der er et musikfag på skemaet."

"Koncerterne er en mulighed for musiklæreren at opfylde faglige rum.."

Men der er også en række bredere og mere alment dannende opgaver i skolens overordnede formål, hvilket enkelte kontaktlærere også henviser til i deres argumentation:

"Jeg når ikke at leve op til alle læseplanskrav, der er for meget. (...) Koncerterne er smadder spændende for det hele menneske, men jeg indtænker dem ikke specielt i musikfaget."

Fagplanerne byder på en række muligheder for forankring. De behøver ikke være styrende for de kunstneriske aktiviteter men kan være en god hjælp hvis det handler om at få stærke argumenter for at bruge tid og penge på professionel kunst, også i skolen.

- Fagplanerne indeholder kun få henvisninger til professionel kunst i skolen, men mange til kreative aktiviteter.
- Fagplanerne kan både direkte og indirekte anviser nogle inspirerende retninger for formidlingsformen og for de pædagogiske materialer.

Den fagligt-pædagogiske forankring

Et flertal af kontaktlærerne tilkendegiver at *Kulturpakke*-arrangementerne (herunder eventuelle undervisningsmaterialer) inddrages i undervisningen. Det sker oftest i forbindelse med forberedelse til de konkrete arrangementer eller som led i en efterbearbejdning. Endelig er der også enkelte lærere som bruger de professionelle kunstneriske møder som generel inspiration:

"I Danmark skal børnene introduceres til kultur. Det er bedre at opleve de professionelle...aktivt, levende."

Koncerterne relateres primært til musikfaget, med henvisning til musikfaglige (eksempelvis musikstilistiske og musikhistoriske) perspektiver. Eftersom musikken også kan lægge op til mere alment historiske eller kulturhistoriske emner,

⁴⁷ Fock 2009: 33.

⁴⁸ Juncker 1998: 44.

sker det undtagelsesvis at erfaringerne inddrages i historiefaget. En kontaktlærer beskrev det på denne måde:

"Med musikken går eleverne ind i en anden verden (etnisk/historisk)..."

Teaterforestillingerne inddrages typisk i danskfaget eller klassens time. Her kan der undtagelsesvis fokuseres på dramatiske stilarter, men ofte vil det være forestillingens emne som fylder i efterbehandlingen (mobning, alkohol, krig, etc.), som debatoplæg til klassens time.

"Teater er godt fordi det kan bruges i mange sammenhænge, det er godt at snakke om i klassen."

"Der er mere tolkning i en teaterforestilling fordi der kommer ord og kropssprog. det er måske mindre abstrakt end dans og musik."

Danseforestillingerne har været noget helt nyt for lærerne, og de har i første omgang primært vækket idrætslærernes interesse. En del idrætslærere har fået ideer til hvordan de kan inddrage ekspressiv dans i deres undervisning. Tilsyneladende er der endnu ikke den store opmærksomhed mod de mange henvisninger til dans i musikfagets fagplaner.

Dansens Hus forholder sig blandet til den manglende faglige forankring:

"Ideelt set ville vi helst se det som en del af skolen - uden for fagplacering, så lærerne frivilligt kunne indtænke det i deres fag. Men i realiteten er lærerne meget læseplansfikserede, meget pressede, så det er næppe realistisk lige nu."

Én ting er de særfaglige forankringer hvor aktiviteterne knyttes til et enkelt fag. Men der er også mulighed for at skabe tværfaglige samarbejder omkring aktiviteterne. Der er dog ingen tegn på at projektet har genereret noget øget samarbejde mellem lærerne eller mellem fagene. Kontaktlærernes tilkendegivelser vedrørende aktiviteterne aktuelle fagplacering viste at det stort set kun er fag med direkte bekendtgørelsesreferencer som inddrager aktiviteterne aktivt, dvs. musik, dansk og idræt, også selvom det ikke indtænkes direkte i forhold til fagplanerne. På spørgsmålet om der på baggrund af *Kulturpakker* er opstået nye samarbejder på tværs af fag/lærere, svarede kun tre af kontaktlærerne ja. Tværfaglige samarbejder har stadig svært ved at løfte sig ud over de enkelte fagligheder, men der er nogle spændende potentialer i en videre udvikling af æstetisk læring.

I forbindelse med forlængelse af *Kulturpakke*-bevillingens andet år blev der fra *Kunstrådets* side indarbejdet et krav om at der skal etableres samarbejde med professionsskolerne. Denne overvejelse bygger på et ønske om at opkvalificere de fremtidige lærere og sætte gang i udviklingen af æstetiske læringsprocesser. Det er en spændende overvejelse som, hvis det gribes rigtigt an på længere sigt vil kunne betyde at den kunstnerisk-æstetiske dimension kan udvides og udvikles.

- *Kulturpakke*-aktiviteterne inddrages på forskellig vis i undervisningen.
- Med etablerede fagrammer får kunstarterne generelt flere muligheder for inddragelse i skolen.

- Kompetencecentrene står for forskellige overvejelser omkring og tilgange til kunstens faglige forankring, og tilgodeser hver på sin måde forskellige sider af kunst i undervisningen.
- *Kulturpakke*-aktiviteterne kan forankres i langt flere fag end det er tilfældet i dag og de kan inddrages på flere måder end vi ser det, i æstetisk refleksion, som inspiration, som afsæt for vidensformidling og som afsæt for elevernes kreative aktiviteter.
- Kompetencecentrene anbefales at udnytte mulighederne i fagplanerne bedre i dialogen med skolerne.

Pædagogisk formidling

Skal kunstneriske oplevelser følges af pædagogisk materiale? Spørger man de tre kompetencecentre får man ikke noget entydigt svar. Dette felt er et godt eksempel på den grundliggende kulturforskel mellem de tre kompetencecentre.

LMS og *Dansens Hus* gør i høj grad brug af det forberedte kunstneriske møde. I praksis har *LMS* et velsmurt system til udvikling og distribution af undervisningsmaterialer og de sender store mængder af undervisningsmateriale på markedet.

Dansens Hus har, ud over et inspirationshæfte om dans for børn og unge og introduktion til ensemblerne, prioriteret workshopper, både for elever og senest også lærere. Der har været massiv ros til brugen af elev-workshopper:

"Alle understreger workshop-elementet ved dansen som noget særligt."

"Det er en god pakke fordi det visuelle og aktive-kropslige kombineres. Med dansen kommer også kroppen med."

"At få sanseoplevelser som sætter sig i kroppen. Og evt. at kunne sætte ord på."

"At lære at sætte pris på, værdsætte - fx ved at have prøvet lidt."

Lærer-workshoppen har været særdeles omdiskuterede undervejs, både af lærerne og af organisatorerne. De fleste har udtrykt sig meget positivt, der er oplevet som en vigtig øjenåbner, en forudsætning for at kunne gå kvalificeret ind i elevernes aktiviteter bagefter. Men det har samtidig været grænseoverskridende for en del, fordi dans var nyt og ukendt og de selv skulle være aktive. Ved netværksmødet udtrykte en enkelt lærer ligefrem et stort ubehag på egne og kollegers vegne over at skulle deltage i danseøvelser på netværksseminar.⁴⁹ En anden kontaktlærer begrænsede sig til at udtale sig op egne vegne: *"Jeg gider ikke ekspressive aktiviteter!"*

Netop det at det var så nyt og for en del grænseoverskridende er af flere kontaktlærere blevet brugt som væsentligt argument for at det skal med:

"Det ER VIGTIGT at prøve det, også for lærerne!!! Og ikke kun 1. gang. Ellers aner lærerne jo ikke hvad eleverne går ind til, de kan ikke forberede dem. Eleverne vil være prisgivet."

Teatercentrum prioriterer i langt højere grad selve oplevelsen, og foretrækker det umiddelbare (uforberedte) møde med kunsten. De er dog begyndt at arbejde med udvikling af materialer, i første omgang materialer med relation til forestillin-

⁴⁹ Fra referat af netværksmøde maj 2009.

gernes temaer. En del ensembler har en form for introduktionsmateriale til deres forestillinger, som kan bruges til både at forberede og ikke mindst efterbearbejde indtrykkene. Men der er ikke meget undervisningsmateriale på markedet med relation til den dramaturgiske oplevelse, til scenografi, rum, kropssprog, sprogbrug etc.

Nu er undervisningsmateriale ingen entydig størrelse. *LMS* skelner typisk mellem indirekte og direkte forberedelse. Indirekte forberedelse omfatter baggrundsstof om ensemblet, om det som opføres, om instrumenter etc. Det omfatter også tværfaglige forslag med henvisning til fx historiske perioder, geografiske områder, begivenheder eller personer⁵⁰. Direkte undervisningsmaterialer er direkte forberedelse, de ting eleverne skal have lært eller prøvet inden arrangementet, så som sange, tekster eller bevægelser.

Den samlede vurdering af undervisningsmaterialerne fra kontaktlærerne er generelt positiv. Kontaktlærerne svarer at de bliver inspireret, både af materialer og af oplevelserne. Især *LMS* får stor ros for deres materialer, mens teater- og danseområdet opfordres til at udvikle tilsvarende materialer.

Dette med det 'tilsvarende' bør dog overvejes. Vanens magt er som bekendt stor, også i lærerkredse. *LMS* har sat standarden i mange år og for mange er det blevet måden det gøres på, i bestemt form. I det norske projekt *Den kulturelle skolesekken* omfattede målsætningen 'bredde' at der skulle være variation i formidlingsmåderne. Både fra kompetencecentrenes side og blandt kontaktlærerne udtrykkes der opbakning bag en sådan metodisk mangfoldighedstankegang. Ikke mindst brugen af workshop som supplement til forestillinger og tekster får mange positive kommentarer med fra kontaktlærerne. En lignende tankegang kan anbefales i *Kulturpakkerne*.

Som det ser ud i skolen i dag er undervisningsmaterialer en forudsætning for en faglig forankring, men de behøver ikke, hvis de er tilrettelagt fornuftigt, fjerne oplevelsens betydning for børnene. Der er en lang række potentialer for inspirerende tilgange til undervisningsmaterialer, hvis de læseplaner som lærerne forholder sig til, udforskes.

- De tre kompetencecentre repræsenterer, med hver deres tilgang til undervisningsmidler, en varieret vifte af eksempler på tilgange æstetisk læring.
- Det er en stor fordel hvis alle involverede lærere deltager i workshopper, så der kan komme ny inspiration til arbejdet med æstetiske læringsprocesser, på tværs af fag.
- Der er mange ubrugte muligheder i arbejdet med undervisningsmaterialer.
- Det anbefales at alle lærere deltager i workshopper som illustrerer brug af kunstneriske oplevelser.

Kulturpakker i skolens hverdag

Skolen består af meget andet end timerne. Der er bl.a. frikvarterer, udflugter og større kreative projekter. Tilbagemeldingerne fra kontaktlærerne peger på at aktiviteterne ikke bruges nævneværdigt uden for undervisningen. Kun to af skolerne

⁵⁰ Fock 2006: 52-53.

tilkendegiver at de bruger arrangementerne som inspiration for samvær uden for undervisningen. Det drejer sig typisk om aktiviteter i frikvartererne eller som inspiration til elevernes egne optræden for forældrene. Det kan dog også ses som en forberedelse af eleverne på deltagelse i kulturlivet på længere sigt. En af kontaktlærerne talte om:

"...betydningen af at lærerne forbereder eleverne, også ved at de lærer dem at det er noget særligt, det at tage overtøjet af, fokusere m.m.. de skal forberede eleverne. Det handler om både lærerens og elevernes attitude."

På spørgsmål om der, ud over de konkrete *Kulturpakke*-aktiviteter, er kommet større fokus på hhv. dans, musik og teater i skolens hverdag, svarer de fleste klart nej. Det har heller ikke på nuværende tidspunkt haft nogen mærkbar effekt i forhold til skolens fagtilbud (indarbejdning af drama- eller dansefag) eller på skolens ud-af-huset-aktiviteter. Alligevel vurderer 3/4 af kontaktlærerne at *Kulturpakke*-aktiviteterne har styrket elevernes møde med kunst, som en udtrykker det:

"Det er en mulighed for at se kunst og kultur fra en anden vinkel, få den under huden."

Der har, på baggrund af det første år, ikke været den store anvendelse af projektet uden for timerne, men der tales alligevel blandt lærerne om en voksende bevidsthed om kunst på skolerne, om at eleverne på denne måde får styrket deres møde med kunst.

- Der ligger en stor ubrugt ressource i den uformelle, ubevidste bearbejdning af de kunstnerisk-æstetiske oplevelser uden for fagene, gennem fælles leg og stille refleksion.

Litteratur

- Bamford, Anne og Qvortrup, Matt. (2006): *The Ildsjæl in the Classroom. A Review of Danish Arts Education in the Folkeskole*. København: Kunstrådet.
- Bille, Fridberg, Storgaard & Wulff (2004): *Danskernes Kultur og fritidsvaner*. København: AFK forlaget.
- Borgen, Jorunn Spord og Brandt, Synnøve S. (2006): *Ekstraordinært eller selvfølgelig? - Evaluering av Den kulturelle skolesekken i grunnskolen*. Oslo: NIFU STEP Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2008): *Dansens Hus – ordningen 'Dans for børn'. En evaluering af ordningens kontaktnetværk*.
- Danmarks Evalueringsinstitut.(2009): *Dansens Hus – ordningen 'Dans for børn'. En evaluering af samarbejdet mellem kommuner og institutioner*.
- Fock, Eva (2006): *Øjeblikke i nuet*. København: Center for Kulturpolitiske Studier. Danmarks Biblioteksskole.
- Fock, Eva (2009): *Det glemmer jeg aldrig*. Esbjerg: VMK Forlag
- Fock, Eva og Vedel, Karen (2004): *Dans på skemaet. Fra udviklingsprojekt til kulturpolitisk strategi*. København: Center for Kulturpolitiske Studier. Danmarks Biblioteksskole.
- Juncker, Beth (1998): *Fra pædagogisk forståelse til æstetisk kvalitet. I: Steen Kabel (red.) Kultur med barnet i Centrum. Kulturens Børn*. Kulturministeriet.
- Juncker, Beth (2006): *Om processen: Det æstetiskes betydning i børns kultur*. København: Tiderne Skifter
- Pluss Leadership (2009): *Børnekultur i Kommunen – nye veje og metoder i arbejdet med børn, kultur og fritid*. København: Børnekulturens Netværk.
- Aagedal, Olaf, Egeland, Helene og Villa, Mariann (2009) *Lokalt kulturliv i endring*. Oslo: Norsk Kulturråd.

Projektmateriale

- Ansøgningen til Kunstrådet 09.03.2009
<http://www.denkulturelleskolesekken.no>
 Kulturpakker 2010-2011
 Projektbeskrivelse Kulturpakker for børn.
 Referat af netværksmøde maj 2009.
 Vardes kulturelle rygsæk
www.dansenshus.dk/boernogunge
www.kulturpakker.dk
www.lms.dk
www.teatercentrum.dk
<http://www.lms.dk/nyhedsbrev/?Mode=ShowSingleNewsletter&NewsletterID=66>

Love,bekendtgørelser og handlingsplaner

- FN's Konvention om Barnets Rettigheder, Artikel 31.
 Fælles mål for fagene billedkunst, dans, dansk, drama, idræt, musik og sløjd.
 Handlingsplan for styrkelse af de praktiske/musiske fag i folkeskolen.
 Kulturministeriet 2009.
 Kunstrådets Handlingsplan 2007-2011
 Mål og prinsipp i Den kulturelle skulesekken. Stortingsmelding nr. 8 (2007-2008).
 Statens Kunstråds Handlingsplan 2007 – 2011.
<http://www.kunst.dk/statenskunstraad/opgaver/handlingsplan/>
 Kultur for alle - kultur i hele landet. Kulturministeriet 2009

Bilag 1 - oversigt over deltagende kunstnere

Dansekompagnerne og deres forestillinger

Bunch of Bones: Græsset er altid...
 Kaisertanz: Lige midt i
 Komplot: Hvis jeg ku'...
 Sekvens: Godt ord igen!
 Svalholm Dans X-Small: Banditten og Badutten
 Åben Dans: Ind under huden

Orkestrene og deres koncerter

Afenginn
 Basco: *Melodier på spill!*
 Danjál
 Drums Across
 Frk. Al-Khalidi og Frk. Madsen
 Jordans Drive
 Krølle og Cocodrilo: *Ta' med til Cuba – salsa i børnehøjde*
 Muleskinners
 Ohn donn dehn Brass-band
 TangleRoots
 The Middle East Peace Orchestra
 Thomas Sandberg – Explorer 2.0: *Sandberg Explorer 2.0*
 Tre Til Tango: *Musikalsk luftbro fra Buenos Aires til København*

Teatrene og deres forestillinger

Abstrax Teater i samarbejde med Teatret Møllen: *Santiago*
 Angel Air: *Scor*
 BaggårdTeatret: *Opsang*
 Barkentins Teater: *Kanonkongen*
 Carte Blanche: *Skyggen af tid*
 Fortællekunsten: *Nu kan alting ske*
 Jytte Abildstrøms Teater: *Takt og tone & Som ærtehelm*
 Limfjordsteatret: *Albatros*
 Meridiano: *Anima*
 Munk og Pollner Teaterproduktion: *Seks historier om sex*
 Nørregaards Teater: *6 P LR K?*
 Odsherred Teater: *Strengt tider*
 Teaterværkstedet Madam Bach: *En mærkelig have*
 "Teatret": *Ze Malandro*
 Teatret Fair Play: *Milkwood*
 Teatret Møllen: *En ond mand & Oskar*
 Teatret Neo: *Miraklernes tid*

Bilag 2 - oversigt over årets gang 2009

september - maj	Kulturpakkesæson De første arrangementer ligger normalt i begyndelsen af september og de sidste i begyndelsen af maj.
1. november	Deadline for input fra skolerne til næste sæsons musikvalg. Sendes til Majbritt Reseke – mare@haderslev.dk
18. november	Netværksmøde i Haderslev.
24. november	Dansemesse i København En præsentation af de danseforestillinger for børn og voksne, de spiller i kommende sæson.
2010	
Ultimo marts	Præsentationsark. Skolen får Den Røde Brochure samt præsentation af næste sæsons musikgrupper og dansekompagnier tilsendt.
11. – 18. april	Festival 2010 – teater for børn og unge i Esbjerg.
22. april	Fordelingsmøde med kontaktpersoner omkring fordeling af næste sæsons arrangementer.
maj-juni	Undervisningsmaterialer og arrangementsoversigt fremsendes.
3.-5. oktober	Musik i Tide Festival i Skanderborg.

Bilag 3 - oversigt over aktiviteter

Art/målgruppe	Indskoling	Mellemtrin	Overbygning	Lærere	I alt
Dans	62	47	17	8*	134
Musik	18	17	11	-	46
Teater	33	24	27	-	84
Netværksmøder	-	-	-	3**	3
Arrangementer i alt	113	88	55	11	267
Antal elever	2307	1901	1977	-	6185

*Lærer-workshopper i Dans

** afholdt i perioden maj 2009 - maj 2010

Bilag 4 – Evalueringsspørgsmål om skoleledere

1. Hvilket udbytte har din skole haft af Kulturpakker?

2. Hvilke reaktioner har din skole modtaget på deltagelsen i Kulturpakker
 - a) fra elever?
 - b) fra lærere?
 - c) fra forældre og øvrig omverden?

3. Står udbyttet mål med de ressourcer, der er lagt i projektet fra skolens side?
Ja/Nej

4. Tror du projektet på længere sigt vil lette og fremme jeres arbejde med kunst og kultur på skolen? Ja/Nej

5. Ros og ris til ordningen

Bilag 5 – Kontaktlærerbesvarelser på spørgeskema

20 ud af 25 kontaktlærere har besvaret spørgsmålene. Her følger kun kvantitative spørgsmål, ingen uddybende forklaringer eller nuanceringer

Organisering og kommunikation

1. Hvordan er KP organiseret på din skole?

a - kontaktlærer	17
b - flere kontaktpersoner	3
antal	2, 3

2. Hvordan kommunikerer I om Kulturpakke-aktiviteterne på din skole?

a - møder	10
b - email	11
c - uformel kontakt	9
intranet	5
skriftlige beskeder	2

3. I hvor høj grad vurderer du, at kommunikationen på skolen om KP fungerer?

A - fra KP-kontakt til lærere	I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
			5	13	2

B - fra KP-kontakt til elever/forældre	I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
		1	11	8	

4. Synes du, at KP har lettet og fremmet arbejdet med kunst og kultur på skolen?

Ja	Nej	Ved ikke
14	3	1

5. Tror du, at KP på længere sigt vil lette og fremme arbejdet med kunst og kultur på skolen?

Ja	Nej
19	0

6. Hvilket udbytte har du haft af KPs netværksseminarer?

+	-	ikke deltaget
11	2	5

7. Hvilket udbytte har du haft af KPs lærerworkshops?

+	-	ikke deltaget
7	1	7

8. Er informationsniveauet fra kommune til skole passende?

A - Ja, det er passende	17
B - Nej, der kommer for meget information	2
C - Nej, informationen er ikke tilstrækkelig	1

9. Bruger du KPs hjemmeside – www.kulturpakker.dk?

	Ja	Nej
	19	1
hvis ja	16	1
mangler teaterinfo rod omkring danseworkshopinfo		

10. Ved du hvem du skal spørge, når der opstår spørgsmål?

Ja	Nej
19	1

11. Har du fået den hjælp du har haft brug for?

Ja	Nej
18	0

Netværk

12 I hvor høj grad oplever du, at der er et netværk mellem din skole og kommunens øvrige skoler om KP?

I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
4	8	7	1	

13. I hvor høj grad har der været opbakning og interesse for KP blandt dine kolleger på skolen?

I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
		9	11	

14. I hvor høj grad har der været opbakning og interesse fra din ledelse til projektet?

I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
		6	9	5

15. Har du og dine kolleger lyst til at fortsætte med KP?

Ja	Nej	ved ikke
20	0	0

16 Er der på baggrund af KP opstået nye samarbejder på tværs af fag/lærere?

Ja	Nej	ved ikke
3	9	8

Materialer

17. Har du brug for undervisningsmaterialer til aktiviteterne?

	Ja	Nej	både og
a dans	14	2	1
b musik	16		1
c teater	14	2	2
Ved ikke			1

18. Hvad er din vurdering af undervisningsmaterialernes kvalitet og anvendelighed?

+	14
-	
både og	1

19. Hvordan ønsker du at modtage undervisningsmaterialer?

a fysisk	b download
10	11

20. Hvordan ønsker du at modtage oversigt over din skoles Kulturpakkearrangementer?

a	b
19	5

Fagligt-pædagogisk udbytte

21. Hvordan bruges KP-arrangementerne i skolens hverdag?

A - Bruges arrangementerne i jeres undervisning?	Ja	Nej	ved ikke	både og
	12	2	5	1

B - i hvilke fag?	dansk (teater)	7
	historie	2
	idræt	2
	musik	10
	matematik	1
	samfundsfag	1
	billedkunst	1

C - bruges det ude for de faglige rammer?	Ja	Nej	ved ikke
	2	5	9

22. Hvordan bruges undervisningsmaterialerne i skolens hverdag?

A - bruges materialerne i jeres undervisning?	Ja	Nej	ved ikke
	14	1	5

B - i hvilke fag?	dansk (teater)	4
	idræt	?
	musik	9
	billedkunst	1

C - bruges det ude for de faglige rammer?	Ja	Nej	ved ikke
	0	7	11

23. OM DANS – Har dans fået større fokus i skolens hverdag – ud over de konkrete Kulturpakke -arrangementer?

	Ja	Nej
A - Når eleverne selv udfolder sig?	5	13
B - Når I skal vælge andre kunstneriske aktiviteter (besøg ud af huset/besøg på skolen)	1	15
C - i skolens faglige udbud?	1	15

24. OM MUSIK – Har *musik* fået større fokus i skolens hverdag – ud over de konkrete Kulturpakke-arrangementer?

	Ja	Nej
A - Når eleverne selv udfolder sig?	5	13
B - Når I skal vælge andre kunstneriske aktiviteter (besøg ud af huset/besøg på skolen)	3	13
C - i skolens faglige udbud?	2	12

25. OM TEATER – Har *teater* fået større fokus i skolens hverdag – ud over de konkrete Kulturpakke-arrangementer?

	Ja	Nej
A - Når eleverne selv udfolder sig?	5	13
B - Når I skal vælge andre kunstneriske aktiviteter (besøg ud af huset/besøg på skolen)	3	13
C - i skolens faglige udbud?	2	14

26. Har KPs aktiviteter efter din vurdering styrket din skoles elevers møde med kunst?

	Ja	Nej
	15	3

27. Kan du give eksempler på elevreaktioner på KP-aktiviteterne:

Kunstnerisk formidling og produkt

28. På hvilket niveau vurderer du, at kunstnerne leverede og formidlede deres kunstneriske produkt til børnene:

A dans	I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
			3	12	4

B musik	I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
				10	9

C teater	I meget ringe grad	I ringe grad	I nogenlunde grad	I høj grad	I meget høj grad
			1	9	8

29. På hvilke måder har du oplevet kvalitet i Kulturpakke-arrangementerne?

	Positive	Negative
Dans	10	1
Musik	13	0
Teater	12	0

30. Hvad oplever du, at børnene har taget med sig fra mødet med kulturarrangementerne?

31. Hvad har du og dine kolleger taget med jer fra mødet med kulturarrangementerne?

Kulturpolitisk betydning

32. Sker der en profilering af jeres skole som 'kulturpakkeskole' i:

A - presse	1
B - skolens hjemmeside	8
C - forældrekontakt	4
D - ingen	10

33. Vurderer du, at KP har givet større fokus på betydningen af børns møde med kunst i kommunen generelt?

Ja	Nej	ved ikke
13	1	5

Sidst men ikke mindst

34. Har du forslag til ændringer eller gode råd vedr. KP i fremtiden?

35. Tre ord, du synes beskriver KP